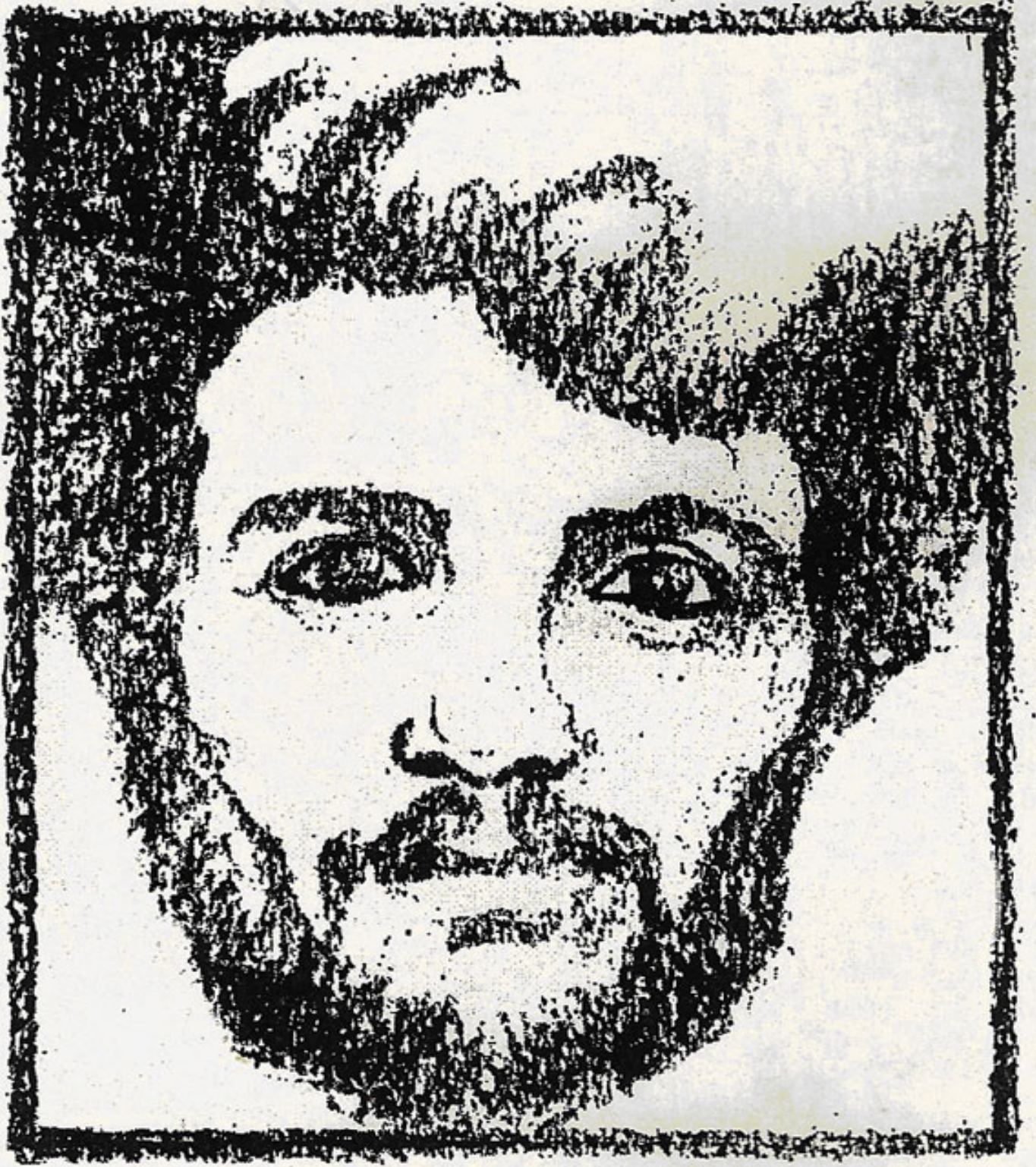

GÖĞEKİN

IdiM64

İlhami Çiçek'in anısına.

GÖĞEKİN

İlhami ÇİÇEK'in anısına

Hazırlık:
Hüseyin C. Doğan
Ali Ömer Akbulut

İÇİNDEKİLER

Sunuş • Lâtif ÇİÇEK / 8
Biyografi • Arif AY / 9

Şiiri Üzerine

Şurada Güneşe Ne Kaldı • Cahit YEŞİLYURT / 14

Satranç Dersleri

BİRİNCİ BÖLÜM

Satranç Dersleri / 24

İKİNCİ BÖLÜM

Sorarak / 50

Kim / 52

Kesit / 53

Canlar / 55

Bir Huylanışın Öyküsü / 56

Koşan Düş / 58

Dar / 59

Oralarda / 61

Resimde / 63

Sessiz / 64

Yayınladığı Halde Kitaba Girmemiş Şiirleri

Otel Odası / 68

Bilmek Vaktidir / 69

Ellerin Kalkan Gibi / 73

Boyunca / 75

Günaydın / 76

Karanlığında / 78

Güz / 79

Temalar I / 80

Temalar II / 82

Yayınlanmamış Şiirleri

Leyla / 86

Son Öğrence / 89

Anılar / 92

Doğurgan / 93

Ödül / 94

İsimsiz / 95

Düş / 96

İsimsiz / 97

Veda / 100

Dizeler / 101

“Satranç Dersleri” Üzerine Yayınlanmamış Bir Konuşma

“Satranç Dersleri ve Şiir Üzerine İhami Çiçek’le Konuşma / 105

Öykü Çalışmaları

- Sevgili / 115
Yolda / 116
Oyun / 119
Tepeyi Yorumlama Denemesi / 121

Hakkında Yazılanlar

- Bir Yalnız Başdönmesi / Yükseklerden Toprağa Çakılan Bir Uçurum • Cahit YEŞİLYURT / 133
Buruk Bir Andaç • Arif AY / 141
Hüznün Mesnevisi • Arif AY / 145
Göçünü Erken Yükleten Şair • Necip EVLİCE / 148
Semender Bize Bakıyor • Ahmet OKTAY / 152
Satranç Dersleri / 153
Satranç Dersleri • Mehmet H. DOĞAN / 154
Satranç Dersleri • M. Atilla MARAŞ / 155
İlhami Çiçek / 157
Tarihsel Kıyımın Trajik Bir Tanığı:
İlhami Çiçek • Osman SELVİ / 160
Cumhuriyet Dönemi Türk Şiirine
Bakış • Ahmet OKTAY / 173
Agnostik Parafiziler • C. Hüseyin DÜZ / 175
İlhami Çiçek, Kardeşim Benim • H. Ziya TAŞKENT / 177
İlhami Çiçek • Hasan Karanfil / 178
İlhami Çiçek: Bir Şiir Sandığı • İsmail BİNGÖL / 180
Şairdir, Tez Ölür • Ali ÇOLAK / 184
Kınalı Kaval: İlhami Çiçek • Mehmet Can DOĞAN / 185

Adanmış Şiirler

- İlhami ÇİÇEK / şiir • Ahmet OKTAY / 197
İlhami ÇİÇEK / şiir • Arif AY / 205
Sevgili Gecem / şiir • Âtîf BEDİR / 207
Semender • Hüseyin Cahid DOĞAN / 209
“Satranç Dersleri” • İsmail KARAKURT / 213
Zaafım Var 4 • Bünyamin DURALI / 216
İlhami Çiçek’in Anısına • Mürsel SÖNMEZ / 218
Haziran Parkı • Hüseyin KARACALAR / 220

Çeviri Şiir

- Comrades • Mevlüt CEYLAN / 224

Görsel Şiir

- İlhami Çiçek • Cahid Efgan AKGÜL / 227

Haber

- Yerebatan Şiir Akşamı / 230

Yayın

- Çiçek, İlhami / 233

SUNUŞ

M. Latif iek

Nuri Pakdil'in [İlhami iek'in de Şairi olduğu Edebiyat Dergisi nam mektebin başındaki mütefekkir, Şair] "Bir Şiir sandığı" dediği İlhami iek, Şair olmanın ötesinde, tefekkür, çatışma ve inandığı öğretiyi hayata geçirmenin zihin ilesiyle kısacık yaŐamını ebedileŐtirmiŐ bir insandır.

Anısına hazırladığımız bu kitap, tarihsel bir belge olarak, onun kısacık yaŐamına [‘954 – ‘983 yılları arası] ŐıĐdırdıklarının bir toplamıdır.

Kendisini rahmetle anarken, bu kitabın hazırlanmasında emeği geçen arkadaşlara da teŐekkür ederim.

İLHAMİ ÇİÇEK

(Oltu 1954 – Tokat 1983)

Babasının dedesi 93 Harbi'nde Kafkasya'dan gelip Oltu'ya yerleşir [Erzurum vilayetinin kuzey ciheti matuf harp zamanında Kafkas halklarından yoğun olarak hicret almıştır]. Çok küçük yaşlarda babasının dedesiyle ve diğer büyükleriyle ilgili destansı anıları coşkuyla dinler. Bu anıları zihninde hep idealize ederek kendi çevresinde de karşılığını görmek ister. Ne ki, bu has ve güzel ilişkilerin âdeta bıçakla kesilmiş gibi bitmiş olmasını bir türlü kabullenemez. Böylece, yabancılaşmaya ilk kez kendi çevresinde tanık olur. Sığ ve anlamsız ilişkilerden sürekli rahatsızlık duyar.

Anlatılanlara göre, çocukluğunda, küçük bir çocuğun yaşaması mümkün olmayan hüznler, duygular ve tehlikeler yaşar. 6-7 yaşlarında kardeşiyle [M. Latif Çiçek] samanlık damında oynarken saman dökülen delikten aşağı düşer. 24 saat baygın kalır. Bir hafta kendine gelemez. Kendine geldiğinde de, artık onun için ürkeklik, duygusallık ve durgunluk bir yaşam biçimi olur.

Bütün bu olumsuzluklara karşın,- bir çıkış yolu aramaktan da vazgeçmez. Böylelikle yoğun bir okuma dönemi başlar. Doğuda ince bir damar halinde canlılığını sürdüren aşık geleneği onun tek ilgi ve iletişim alanı olur. Zaman zaman aşıkların toplantılarına katılır. Büyük bir hayranlık ve dikkatle onları dinler. Şiire ilgisi de böyle başlar. Ortaokul ikinci sınıfta Faruk Nafiz [Çamlıbel]'in "Çoban Çeşmesi" şiiriyle katıldığı 'Şiir Okuma Yarışması'nda birinci olur. Artık şiir onun için vazgeçilmez bir tutkudur.

Ve yazmaya da başlar. Lise'deyken yazdığı "Otel Odası" adlı şiiri Adımlar Dergisi'nin açtığı şiir yarışmasında birincilik kazanır. Yayımlanan ilk şiiri de "Otel Odası"dır. Lise yıllarında amatör düzeyde tiyatro çalışmalarına da katılır.

İlk ve ortaokulu Oltu'da, liseyi Erzurum'da bitirir. Erzurum'da, Edebiyat Fakültesi'nde okurken Halk Edebiyatı'na ilişkin yazılar yazar ve yerel gazetelerde yayımlar. Bir yandan üniversitede okurken, bir yandan da vekil öğretmenlik yapar. "Son Öğrenci" şiirini de bu vekil öğretmenlik döneminde yazar. Artık şiir çalışmaları daha bir yoğunluk kazanır. Şiire olan tutkusu, onu Divan Şiiri'ne götürür. Divanları yutarcasına okur.

Üniversiteden sonra 1978 yılında Kırıkkale Lisesi'nde edebiyat öğretmenliğine başlar.

Bu yıla kadar Nuri Pakdil'in yönettiği Edebiyat Dergisi'nin bir okuru olan İlhami Çiçek, artık derginin sürekli şairlerinden biridir. Aradığı öğretisel duyarlılığı en canlı biçimde yaşayan bir çevrenin içinde bulunmanın sorumluluğunu taşımaktadır. Bu sorumluluğu boyutlandırabilmek için yapmak istediği çalışmalar yüzünden sağlığı iyide iyie bozulma noktasına gelir. Böylesine sıkıntılı ve sancılı bir dönemin ürünü olarak "Satranç Dersleri" ortaya çıkar.

Sonra, İstanbul'a gider.öğretmenliği Pendik Lisesi'nde sürdürür. Evlenir. Abdurrahman Nuri adında bir oğlu olur. Bu dönem, hastalığının da iyice ilerlediği bir dönemdir. 1983 yılının Mart ayında kısa dönem askerlik için Tokat'a gider. Hastalığı askerde daha da artar. Bir süre Mevki Hastanesi'nde tedavi görür. İyileştiği sanılarak tekrar Tokat'a gönderilir. Askerliğinin bitmesine çok kısa bir süre kala geçirdiği şiddetli bir kriz sonrasında vefat eder. (14.6.1983)

Satranç Dersleri'nin kitap olarak yayımlanmasıyla ölümü, aynı aya rastlar.

Arif AY

ŞİİRİ ÜZERİNE

“ŞURADA GÜNEŞE NE KALDI”

Cahit YEŞİLYURT

*“çağı binip
cübbesinden gözü kara süvariler çıkararak
o beyaz taş oyuncusunu nerde bulmalı
tutup üzengisinden öpüp koklamalı”*

İlhami'nin ölümü beni oldukça tedirgin etmiştir. Bir süre acıyla karışık korkuyla örselendim. Üç yıla varan bir süre düşünmek istemedim hatta. 1983'te “Satranç Dersleri” Edebiyat Yayınları'ndan çıkınca, kitabını elime almaya korktum. Olayın sonlanış biçimiyle Tanrı razılığı arasında kalan çapraz düşüncelerin ağına düşmüştüm. Sonraki yıllarda bir kitaptan elde ettiğim ve olayın duyarlığa bakan yüzünü yeğnileştiren bir ipucu beni rahatlatmıştı. Bunun getirdiği iç genişlemesidir ki yazmaya ilişkin zorlukların birazını giderdi.

Dünyaya hüznün açılmış gözleri gibi uzak duran, göğsü imkansız türkülerin kanyla boyalı kuşlarla oyalanan bir dalgalılığın, farkına varılamayan bir uçurumun saklı gövdesiyle aramızda dolaşarak bana ender yıllar yaşatan bir anıdır İlhami Çiçek. Aradan geçen ve hayatımda yalnızlık giyotinlerinden soyut ölüler bırakan dört yıldan sonra yine belleğimdeki anıların arşivlerine uzandım “Satranç Dersleri”ni okurken. İki yıl aynı okulda birlikte çalıştık. İki yıla yakın aynı evin aynı odasını paylaştık. Şiir ve hüznün, dumanlı çay söyleşilerine karıştı nice geceler boyu. El ele nice vadilerden, nice sarp yamaçlardan, uygun ve aykırı suların geçtik. Gün oldu, gündüzler geceler boyunca söyleştik, gün oldu yan yana, bir kulaçlık uzaklıkta dilsizler gibi sustuk saatler boyu. Okulda çok sevilmişti İlhami. O'nda herkesi saygıya zorlayan bir yan vardı. Bunun nedenini hep sormuşumdur kendime. Günlük yaşantısı belli birkaç ayrıntıda toplanabilirdi. Ders dışı zamanlarda ya kitap okur, ya benimle, Coşkun Sezginer'le, belki uygun gördüğü kimileriyle söyleşir, çoğunlukla satranç oynardı. Ender yenilen bir olduğundan herkes O'nda kendini denemeye (korca korca) can atardı. Rakiplerinin ardı arkası hiç kesilmezdi. Öğretmenler odasına giren biri, O'nu dip köşelerden birine çekilmiş, lezzet anlarında dilini şaklatacağına sigarasından derin soluklar çekerek bir kitabı ilgiyle okurken, ya da karşısına yeni bir rakip almış, bir elinde unutulmuş rastgele durumundan düşsel halkalar yükselen sigarası, boştaki sağ elinin işaret parmağı 'oyun' arayan bir zihnin bükülmüş soru biçimi gibi şakağına dayanmış haliyle görebilirdi. Hiç ses çıkarmadan ağır anlamlı, hesaplı yürüyen oyunuyla hamleler yapar, sonucun 'mat'la bittiğini rakibinin panik puntoları fırlatan son sözlerinden anlardım. Bir köşede beklemekten sıkılmış, pencerelerden uzaklara doğru engelli koşullara açılan beni, yanı başında zaferini önemsemeyen bir komutanın yandan yırtmaçlı gülüşüyle arkasına dönünce fark eder, “O Yeşilyurt, merhaba. Çay içelim mi?” diye sormasının arkasından yöresine kantin çaycısı gelmiş mi diye bakınır, içeriye çay tepsisiyle giren çaycıya eliyle işaret ederdi. Hemen her söyleşimiz kısa, çocuksu kolaylıkta parlayıveren biraz da haylazca bir kıkırdaşmayla başlardı. Aramızda 'simge' değeri taşıyan bazı sözcüklerle yavaştan başlar, koşar adım sözcükler yarışıyla boyutlanıp sürerdi. Kendi başlarına, sağır sözcüklerin yalıtkan eşyasıyla gövdelerini tokuşturup bezginliklerinin türevlerini sınavan öbür arkadaşlar, ilgiyle, hatta gıptaıyla bize kulak kabartırlardı. Aramıza girmeyi çok azı becerebilirdi. İlhami, kimilerini aşırı 'sığ' bulur, böyleleriyle konuşmaktan, senli-benli olmaktan sakınır, “Ben ne konuşayım, O'nunla?” derdi. Mert, çalışkan ve oldukça kültürlü, eli de kalemle tanış olan edebiyat

öğretmeni Alemdar Yalçın, çoğunlukla bizimle konuşabilen, uyum sağlayabilen bir arkadaşımız olduğu halde, kesin yargılı söyleşiler doğduğunda O'nunla ters düşüp sinir sürtüşmelerine çıktığı anlar olurdu.

Geçmişle ilgili yorumlara, özel hayatıyla ilgili anılarına –birkaç ayrıntı dışında- hiç girmezdi. Bir yanını hep sis altında bırakmıştı bana karşı. Bir konuya girer, bir yerinde “*Neyse, bırakalım...?*” deyip kafamda buz gibi sorular bırakarak bir kaçışın balta girmemiş ormanında yiterdi. Çocukluk döneminden taşıyıp üstünü hüznün toprağıyla örttüğü derin ruh yaraları, iç acıları, belli belirsiz, kapalı kapılar ardında kesilmiş bir hayvanın kani gibi, suskularının mağrur kapısı altından sızıyordu. Yine de yanılma payımı öne çıkararak geçiyordum bu sezgilerimin üzerinden. Bir kaza, bir arkadaşının trajik durumu gibisinden müphem olgular şiirlerinden de duyumsanır gibidir. Çok dalgındı. Çok okurdu. Oldukça dağınık yaşardı. Odasına girdiğimde, eşyanın darmadağınlığı, sağa sola saçılmış, üst üste yan yana, aralarında belirteç olsun diye kâğıtlar konulmuş kitaplar, çarpık bir durumda orta yerde kalakalmış çaydanlık, yalnızlığın buğusu üzerinde dudak izleri taşıyan çay bardağı, koşar adım bir gecenin boynu bükükleri örneği kül tablasında kıvrılmış sigara ölüleri beni oldukça tedirgin ederdi. Bu özelliğimi bildiğinden, elini kapıya gerer, “*Bir dakika sayın Yeşilyurt*” der, beni birkaç dakika dışarıda oyalarken eşyayı bir düzene sokup, “*buyurun sayın Yeşilyurt, oda görüşlerinize hazırdır!*” diye dost sataşması ve mizah tutkunu bir sesle çağırırdı. İçeriye girince bir yandan düzenli bir aralıkla kırpışan sağ gözünün eşlik ettiği cızırtılı bir sesle, gülmekten katılarak, “*Yahu ne ‘Ezazil’ adamsın. Ödüm kopuyor senden!*” diye eklerdi. Bu ‘amansız’, ‘bıçkın’ gibi anlamlar içeren bir sözcüktü Erzurum yöresinde kullanılan. Hemen kahkahaları patlatırdık dostluğun birbirine kavuşan ırmaklarında. Evde yemekleri, çayı hep ben hazırlardım. O hiç anlamazdı böyle işlerden. Ayak işlerine hep ben koşardım. O’nu rahat tutmak beni mutlu ederdi. Hafta sonlarında İlhami, Coşkun Sezginer (O da ince, sanat-edebiyattan pay almış biriydi) ve ben Ankara’ya giderdik. İlhami’nin küçüğü Lâtif Demetevler’de birkaç arkadaşıyla bodrum katında kalıyorlardı bir apartmanın. Bazen orda, bazen de aynı evin beşinci katında oturan, ailesi Almanya’da çalıştığı için yalnız yaşayan Ayhan Altun’un kitap dolu evine “küllük safası” yapmaya çıkardık. Ayhan’ın dağınık yaşantısı İlhami’nin tam dişine göre olduğu için bu terimi ben koymuştum o günler için.

O tam bir söyleşi adamıydı. Yanında hiç sıkıldığımı hatırlamıyorum. Alabildiğine kültürlüydü. Divan Edebiyatı’nı çok sever, Fuzulî’den, Bakî’den, Nailî’den, Nefî’den, daha kimlerden ezbere beyitler, şiirler okurdu. Dahası var, yeni yeni ortalarda görünen şairlerden... Okuduğum birçok ürünün çok daha değişik yorumlarını O’ndan dinlemişimdir. Konuşurken bütün şehir durup O’nu dinliyormuş gibime gelirdi. Bazen öylesine arıyorum ki O’nu, zarıflığını, içtenliğini, cömertliğini! Gıdasını düzenli bir biçimde almaya hiç özen göstermezdi.

Sigara ve çay baş köşeyi tutardı O’nun yaşantısında. Benim zorum olmasa yemek yemiş-yememiş aldırılmazdı. Kimi zaman ev kaçını arkadaşların baskınına uğradığımız gecelerde, özellikle Salih Yağlı, müfredatı zengin kuru yemişler getirir çaya ek yapardık söyleşilerimizde. Sözlerin arasında, odanın her yanından yükselen çoğul çitirtilar sürerken, gidip gelen çaylar arasında buharlaşan iletişimin akıntısında saatlerin geçişini duymazdık bile. Yine böyle bir geceydi, birkaç kişiydik. İlhami söyleşi halkasının orta yerlerinde oturuyor, kendini kuruyemişe kaptırmış konuşmadan çitirtıdayıp duruyordu. Birden İlhami, avucundaki kuruyemişi orta yerdeki kâğıdın üstüne fırlattı. “**Yahu bu ne be! İçine tükürürüm, seninle mi uğraşacağım. Kendimi kaptrmışım, habire uğraşıyorum şu meretle! Sanki mecbur muyum bunu gevelemeye!**” Böyle söylerken sinir belirtileri gösteriyor, bir yandan da böyle anlarda gülme hakkını anında kullanmaya hazır birini ararcasına bana bakıyordu. Benim gülmekten devrildiğimi görerek o da katıla katıla gülmüştü. “*Yahu arkadaşlar, bu çok gayr-ı ciddi bir şey. Bir daha oturularımıza ayçiçeği sokmayalım. Rica ediyorum.*” diye eklemişti. Kuruyemişi ne zaman çaya koşsam hep bu sahne canlanır gözümde; acı tatlı gülerim.

O yıllarda Edebiyat Dergisi’nin yönetim evine gidip gelmeye başlamıştı. Nuri Pakdil’in konuşma biçimini çok sevdiğinden herhalde, hitap sözcüklerini O’nun gibi seçer, biriyle tokalaşırken önünün ilikli bulunmasına özen gösterirdi. İnsan onuruna aşırı ölçüde riayet ederdi. Arkadaşlardan birinin yönlendirmesiyle, ’79 yılının yaz aylarında Edebiyat’a şiir vermek için çalışmaya başlamıştı. Ben o sıralarda, ailemin benden yana kaygılarını bastırmak amacıyla baba evine geçmişim, ara sıra gelip yine İlhami’ye katılıyordum. Ödünç aldığı daktiloyla gece gündüz demeden çalışıyordu. Yazdıklarını benden saklıyordu. “*Beğenmezsin*” diyordu, “*gerçekten olmuyor, yapamıyorum*” diye umutsuz ifadelere kaçıyor. Güç belâ elinden koparıp, pek tadına varamadan okumuştum. Üzülmesin diye “güzel” demiştim. Ama beğenilmediğini anlar gibi olmuştu. Gıdasız, yemeden, içmeden, salt çay ve sigarayla günlerce çalışması O’nun sağlığını iyiden iyiye bozmaya başlamıştı. Daha sonraları İstanbul’a taşındı. Okula resmî bazı işler için geldiğinde, kalın çerçeveli gözlükleri arkasında, oldukça değişmiş, beni görmekten sakınır gibi sessizce sıvışan bir İlhami vardı karşımda. Nedenini sonradan

öğrenmiştim. Rahatsızlandığı anlarda (Ki ben önemli bir şeye tanık olmamıştım) yapmış olabileceği hataların utancından böyle davranırmış! Sağlığı yerine gelince, “Satranç Dersleri”ni yayımlamaya başladı Edebiyat’ta. İlhami’de benim hissedebildiğimden çok daha derin ve çok yönlü bir acı vardı bu şiirlerde. Bir de çok tehlikeli gördüğüm ‘geleceğe, yazgıya dönük atıflar’ çokça vardı şiirinde: “...-aynalar/gösterebilir mi hiç- bana sonumu/nedensiz başladım oyunculuğa/bitireceğim rastlantıyla/-oyunumu/dostların da/var –intiharlar/her akşam ıslak –yapışkan/saçarlıyla girip odama/paniğinden pay toplarlar”

İnsanın ters konumundan, içine yuvarlandığı evrensel bir ‘veba’yı duyumsatır şiirlerinde. Oldukça gergin bir duyarlık görülür. “İntikam içli bir marştır gerçekte” dizesinde toplu bir kıyımın karşı tavrına çıkılır. İçi doludur yaşanan hem bireysel hem evrensel trajedi karşısında. Ağlayabilse içinin güncelden kopup gelen zehrini akıtabilecektir. Ne ki bizzat bana sık sık söylediği gibi ağlamaktan yana engellenmiştir. “İssiz ve dokunaklı/diye sormadım çünkü ben/ağlayanları severim/güzeldir ağlamak.” Sanki yanlış ve uzatılmış bir kışa yuvarlanmıştır dünya. Bu yüzden erişemediği, kenar çizgilerini çizmeye çalıştığı bir ‘aşk’a tutunma arayışı içindedir. “ey aşk/elbet başındasındır bela kitabının/ne çok dilin var” derken sürekli kaydığı konum, hüznün çöl düzlüğüdür. “bu hüznün/mesnevisi yazılmadı/gürbüz tarhlar öldü”. Yapayalnızdır yeryüzünde, kendisi dilsiz taşlara daha yakın bir ilişki içinde, daha somut bir iç durumu ortaya koymak ister. “(Ben daha çok taşları mı anlıyorum nedir/ve nedir taş.”

Ara sıra gelip O’nu vehim depremlerine uğratan kuşkuyla başı derttedir. “şu yalnızlıkta/ivedi ve kirlisarı/dişiliğini kullanıyordur kuşku/lüks oteller gibi kuşku/kuşku.”

Yoğun “fanilik duygusu” ‘güz’ imgesiyle verilmeye çalışılmıştır şiirlerinde. “...döndü halk ve cüzzam ne gün yürüdü/ve hep bir yaprak değil miyiz ki/bir zaman yarıp çıkmak serüveninde/özdalımızı/topu topu bir mevsimi yaşarız işte/müşa’şa bir sonbahar figüranız/hepimiz de.” Tanrısal cezanın hep yanı başımızda olduğunun bilincindedir. Kutsal Kitabın ‘toplu yok etme haberleri’ni saklı bir bilinç olarak yedeğinde taşır. “ve cüzzam ne gün yürüdü sormalı/değil mi ki ehabil/adil/bir infazın adıdır”. Şiirin yürüyen gerçekliği içinde ‘veba, cüzzam’ tanrısal buyruk alanı dışında kendini çarpık oluşturan bir insanlık için cezaya çarptırılmanın ‘buyruksuzluk’ tamusuna yuvarlanmıştır. “alıp kişiyi kayalara çarpar buyruksuzluk.”

Edebiyatımızda, tarihsel bir kıyımın trajik bir tanığı olarak yerini alacaktır “Satranç Dersleri”.

SATRANÇ DERSLERİ
BİRİNCİ BÖLÜM

SATRANÇ DERSLERİ

I

uzun bir nehirdir satranç
kıvrak ve uzatarak boynunu
nice güneş batışını yerinde görmüş boynunu
oysa veba tarihçileri bilmemişlerdir
her karenin bir karşı veba girişimi olduğunu

göge bezgin bakanların bir türlü öğrenemediği
bir oyundur satranç

evet ilk aşk gibi bir şeydir ilk açılış
artık dönüş yoktur
kuşku bağışlanmasa da
tedirginlik doğal sayılabilir
ancak
yürümenin dışında bütün eylemlerin adı
kaçış kaçış kaçıştır

çapraz özgürlüklerinde filler
acılardan yapılmış bir alanda
ne zaman ki esirler
yazsak defterlere sığar mıydı
şah açmazında vezirin ölümcül tutkusunu
yerine göre piyon da bir tufandır
içinde hep bir vezir sürekli mahzun
düz gider çapraz vurulur ve uzun uzun
günbatımlarını çağrıştırır

hüznü uçlarından dolanıp
yalın sıçrayışlarıyla piyonlar arasından
ürkek ama cesur ama sevimli
açsa duyargalarını o tarihsel şiire
iyi bir oyuncu en çok atları sever

sen ey atını kaybeden oyuncu
bir ilkyazdan koca bir güzyontan adam
bırak oyunu

artık
öyle bir ıssızlık düşle ki içinde
yeryüzünü kişnesin
bizim atlar

II

nicoldu onca oyuncu
oyarak
ette oyuk seyirmesinden
oyun kurarlardı

kaçıp
da süleymandan
kaf dağında otururdu
anka nicoldu

o mağrur gemiler ki açıklarda
güneşin şanla her akşam ufala ufala battığı
suların kabarıp taşarak savrulduğu oradan
kesik bir insan başı gibi taşra düşüp
helak oldular

ün geldi ey iskender
çok acaip gördün ömrün tükendi
geri dön
ürktü
ki endişe
dünyadandır ve hayal hiçtir
sözü onun
...avda
yine geri dön bu son
yoksa öleceksin gurbette
dedi ses ve işitip ağladı
o koca iskender ki
tuhaf matlar yapardı
mat oldu olağan biçimde

artık anlaşılmıştır günün akşamıllığı
kesin mat yok
iyi oyun vardır sadece
ve satranç aslında dalgınların oyunudur
dalgının ölüm karşısındaki sükuneti
düşmana
ölümün dehşetinden korkuludur

eğilip o oyuncu
uzatsa boynunu buyruğa

taşlar sürüldüğünde
kaleyi buyruksuz düşündü mü kişi
demek ki bütündür sallantıda
demek ki gök de anlaşılmaz bir biçimde ölü
cinayetlerde yeryüzüne paramparça dağılmıştır
aşk ve umut dağılmıştır
koygun bir gece gibi günü kaplayan
sevgilinin gözlerindeki zeytin siyahını
o oylum oylum kabarık şiiri
kaplayan
bir şeyse buyruksuzluk
taşlar sürüldüğünde
alıp kişiyi kayalar çarpar buyruksuzluk

çağı binip
cübbesinden gözükara süvariler çıkaran
o beyaz taş oyuncusunu nerde bulmalı
tutup üzengisinden öpüp koklamalı

III

söyleyelim eBİR
ha
in
dir
eSekiz yok
yok ayrı bir düşman falan
genç çeri
ey e hattındaki budala
-Tanrım ne saflık-

bir ara dilim sürçse
de at kışkacını anlatsam
desem ki Ha-
derler ki kemik atıyor
köpek resmine bu adam

anlat
apaçık olanı
gecedir halk
etinin önünde anlam
katledilmiştir

vardın
söylemezler otlar
çok sütün düştü
nice bir taş
ne zamana yetiştin

aykırı sür
çalka
de ki ey at kışkacı kabaran
ateş almış ve ey at kışkacı
diye bağırarak
o oyuncu
oynadığında seni
konuş benimle
sana hizmet danışayım

IV

hüzün
yalındır-dağdan
aparılmış kar topakları gibi

yel ki ince
ipince bir teldir kopmuştur

insan
azar azar kopmuştur

yalnız hüznü vardır kalbi olanın
hüzün öylece orta yerededir
tuhaf bir yarma yaşanıyordur
çepçevre şeytan kilitleri

sınav

V

bir oyuna rasgeldim
her taşı yakup hüznü

anlat
bu boşalmış at
hüzündür

yanında
kalfa
çırak
ben bir oyuncu tanıdım
daha
ataktı

gördüm ki çatlıyordu
kara kuzgun

kabusa beyaz bir su
oyuluyordu

've sabır
olmasaydı
yeryüzünde
bir gün
kalınabilir miydi?'

VI

bu hüznün
mesnevisi yazılmadı
gürbüz tarhlar öldü
o ceylanda
bir kaç minyatür
mütekedir
-de bana bu esrime
bu koygun minyatür yalnızlığından
başka nedir-oysa
kocamandır aşk
usanç
hep eksiler alanında
olup biten bir şeydir
parçala bu trajik geçidi
o taşı sür ey insan
taşı taş-çünkü saat
sınanan bir süreçtir ve atlar
yanıldıklarında
kaygan
o karangu duvarına çarpıp kuşkunun
düşer ölü atlar

çünkü satrançta
çünkü orada ve burada
her zaman
öğretidir zaman
aşkın da
katları vardır-kadim
kabarık bir öyküdür alınyazısı

ey aşk
elbet başındasındır bela kitabının
ne çok dilin var
gece ki anlamadı
şu anda
o
ibrahim ve ishak
yargıç yok taşı kim atacak
leyla bilmez mi gerekli olduğunu
diye döğünüp duran
gece ki ey gece
o külli aynalar
seni ararlar
ıssız bir hat fotoğrafın
dan sana çıktım

oylanan
göstermelik bir sonoyunuydu
aldandın
ağır taşlar verdik
...ve ay seni bulduğunda
yani ki kanıtladığında kendini
ben
müthiş bir başlık atacağım
şirime
sevgili gecem diye

VII

şebçerağ
söndü mü
diye bir ses

sahi şebçerağ nerde
iskender! iskender!
diye bir ünlem

bu nasıl iskender
aramaz bengisuyu
diye bir hüzün

'hişt! dostlarıma şunu haber ver
denize açıldım
ve gemim parça parça oldu'
diye bir im
denli narindir intikam

intikam içli bir marştır gerçekte
bir ara ses aygıtını yırtarak çıkarılırdı
o şimdi
dışlanmış bir taş olarak
karlı kış gecelerinde
acılı bir genç şairin her geçişte
hüznüne tanık olduğu
metruk bir kümbet denli müşahhas
aşktır -ve o
ne rahim bir yürüyüşdür gecede

(o yıllar bir ressam tanırđım
gök çizemezdi
yüksek evler yapardı yitik kadın yüzleri- bir güm
o kentin
-tarihsel bir kenttir-
o çarşısındaki hasır iskemleli kahvede
onu bir cenini çizirken ağlar gördüm
bütün öğeleri belliydi ama neden gözsüz
ama neden bir kaleden artmış kapı tokmağı gibi
ıssız ve dokunaklı
diye sormadım çünkü ben
ağlayanları severim ve güzeldir ağlamak
denebilir ki-
bir insan en çok ağlarken güzeldir
vakit de akşamdı dışarda kar vardı
kar yüzyıllardır alabildiğine vardı
insanlar doğar konardı konar göçerdi
sonra o bütün resimlerini yırttı-
birden kaybolmuştu
arıyor diye duydum bir şeyi
çağın unutturmak istediğı
belki derin bir gök resmini
ye'si biçen o eşsiz kılıncı gürbüz hamleyi)

bu taşı da sürüyorum
koyar gibi o güzel yapının üstüne
ya da komaz gibi taş üstüne taş
(ben daha çok taşları mı anlıyorum nedir
ve nedir taş-
çakmak taşı satranç taşı
sapan taşı göktaşı)
reddetmek gerekiyor kimi taşları ve şeyleri

sözgelimi sapan taşını
-o göz çıkarır sadece-
ortadaki gökkasabı gökdeleni
tanrısız tecimevlerini caminin hemen önündeki
ana caddedeki aykırı kadın salınışını
yanlış konumunu gülün evlerde bahçelerde
ve hatta parklarını bile bu taş mekanın
reddetmek gerekiyor

çağa çıktığımda
kan- çoğalan bir suret ve kendini

ta içerlerde bir yerin üşüyor-duymuyorsundur
yinelenir durur -şu sanki ne diye- akşam ki
dönüp nefsinı içine tuttuğun yüzündür
senin yüzün -paramparça
bölük pörçüktür
şu kuytu kalabalıkta
şu yalnızlıkta
ivedi ve kirlisarı
dişiliğini kullanıyordur kuşku
lüks oteller gibi kuşku
kuşku

(çağı deştiğimde
o yüz
diyor yoruldu -aynalar
gösterebilir mi hiç -bana sonumu
nedensiz başladım oyunculuğa
bitireceğim raslantıyla -oyunumu
dostlarım da
var -intiharlar
her akşam ıslak-yapışkan
saçlarıyla girip odama
paniğinden pay toplarlar)

azaldı
halk içinde yüzdeki ben gibiler
eldeki siğile
çibana -etin yumuşak bir yerinden sökün eden-
döndü halk ve cüzzam ne yürüdü
ve hep bir yaprak değil miyiz ki
bir zaman yarıp çıkmak serüveninde
özdalımızı
topu topu bir mevsimi yaşarız işte
müşa'şa' bir sonbahar figüranıyız
hepimiz de
ve cüzzam ne gün yürüdü sormalı
değil mi ki eabil
adil
bir infazın adıdır
ve insan
-ne şu ne bu-
iyioyunundan
sorulmayacak mıdır

VIII

(kıstak)

her dakika
henüz ölmüş gibi ebuzer
kimsesizsindir
içlemin gamevi ay emek

kesik kesik solur
avcının elegözlü nesnesi
kaybettiğin divit -kırdır
faniliğindir o ağaç ki
zekeriya onda saklıydı

yazı ebediyyen vardır
-ortadaki göçük
içerdeki dehşet
pusudaki bungeni
kıyım mahzen kan -
çok kandil kırılmış -sanki geç
herşey için - niçin
ertelenir sanır insan herşeyi
öyle sanır - yeniden han
o ölümsüzlük gibi mutantan
taş - düşmüş
vardır - orada nasılsalar öyle
apaçık
kırıktırlar

dili faldır aşkın ey taş

İKİNCİ BÖLÜM

SORARAK

yeryüzü kırlarında böyle
yürekleri taşıtlardan yana çarpan
yaramaz adamlardı sürücüler
bakarlardı dikiz bir bencillikten

boyuna yalnızdık
aradan
bunca dağ geçti

patikalar boyu iz sürüp
taşradan bir başka taşraya
ilerilere oradan ta nerelerine dağların
çok taşıt değiştirdik böyle kent kent
çok can kaybı

ve sağlar
korkuyla sevinç arasında
irkilerek daha çok bu sağnak gibi yağın yazgıdan
şöyle bir sıvazlayıp ağrıyan yanlarını
dudaklar dualara aralık
gördük ki kemiriliyordu can ağacının dalları
kuyular açar gibi kanda
sorarak
etli kanda sıcak kemik soluk alıyordu

KİM

koparan kim akşamın
önüne dev gibi gerilip
alışkın elleriyle geceyi
dilim dilim

gördüm karanlığı salgıyordu
sert maddelerden yapılmış
iri bir yanlış

o gitti ben gittim
sonunda bir müthiş kuşluğa vardık
şimdi çocuklar da soruyor
kimdir ayımızı örten kadavra

KESİT

bir resimdi işte
tandan ikindiye sarkan
kara kalem çalışılmış sürekli
ışık yoktu

önünde saçlarımızı tarardık
ölüm müydü o yalnızlık
yoktu

ve gamzelerinin türevi
o cânım kırışıklığında alınının
o ceylanda bir yığın kan yazması
yüzün yoktu

hani bütün hüznülere nesnel karşılık diye
bir sınavda kullanılan su gibi
utangaç ve bir kez daha
acıtarak göğsümün sarplarını
yüzün yoktu

ne çok güz ölüsü böyle
diyorum küllerinde bir ateş çatsam

CANLAR

umut kesilmiyorsa dostlarım
kesip
barikatlar kurarak kangrenli gövdemizden
şurda güneşe ne kaldı

BİR HUYLANIŞIN ÖYKÜSÜ

kendini bildi bileli
yalnız
konumuyla ilgili yalnızlığında
gerçekten yalnız olduğunu sanarak
çıldırır
korkunç kalabalık bir adamdı dünya

sürelî nöbetlerle
köpükten giysiler biçip ağızlarına
çarpmalarla geliyordu sara

ufaktı
onun çok çakısı oldu
o
adamın çoğalan ağızını ilk gördüğünde
bütün çakılarını kaldırıp atacaktı
bir gece
yeryüzünün en ağır baltasıyla
en kuytulardaki ağaçtan
kesti ve önündeki salkım saçaktan
bir tutam saçtı kalkan geceye koşarak
ve işte öye oldu
köye ilk gelen jipin altında
arkadaşından fişkırır kanda da
yine öyle bağırarak kalkıp
ve böyle başladı saçlarının isyanı

KOŞAN DÜŞ

masken düştü-güpegündüz
pencerende parmak
delik deşik kırbaç kıyı ve duvar
lardan güpegündüz kan
güpegündüz sevinç bahçe toy yaprak
çınarın dallara anlattığından
kül - bütün bir ceset gibi
ortada şimdi

DAR

batmış giysileri yok gibi
öyle bilge
sürgit birike birike
taşıyor kan

inceden geceye inen
indirmede yarlarını
kayalarını ve eline ne geçerse
dar süre

yakın
ilk kez az ötede sanki
ve kaslar darala darala
gündemde yalnız zaman var

sığ sularda nice boğulmaları
tatmış damakları veba
etinden bölük bölük et koparıldı
uzandı kısaldı bir dünya saatinde
arındırılıp becerilerinden ellerinin
toprağa kazandırıldı

toprak alabildiğine engin

ORALARDA

oralarda hala
insanlar güç uğurlar kimselerini
kandır sıkışır göğüste yukarı koşar
helâllaşır lar ayrılmadan

oraların buzları
saçaklarda sivrileşerek
bir ara dal uçlarından sarkıp
usturalaşır saplarda
hâlâ

hüzün
çok eski bir öykü
oralarda
atlılardan artık olmayan atlarını
artık kaçan bir uzayın kaynar kıyılarına
yürütüp aşkla yorarak
bengisu taşıdıkları o ilkyazdan
güze kalan bir gül taşılı
buruk bir andaç

oralarda genç
binbir yerinden hançerli
vurarak yalnızlığını gizli patikalara
kenti düşünür
çokça dağ seyirir bileklerinde
ne yaman bir and olur

RESİMDE

çökük bir kapı
bir at kapaklanması resimde
sağnak da var - bir adam
sürekli ıslanıyor
gece

bir resim neyse odur
bir at
bir kere kapaklanmışsa
kapaklanmış bir attır o

SESSİZ

herşey eninde sonunda sessizdir
bir günün kırılğanlığından
kalan ve tekrar tekrar kırılan
müteellim bir insan sesinin başlattığı
ağlamanın kır
sessizdir

dalda
yalnız ve dağılmış bir elma
yalnız ve yapraklar örtmüyor onu
gelen akşama
geçen akşamın içlenmeleri dadanmış
bu kahır sessizdir

içinin çingarlarından yonttuğun
asi bir atbaşı gibi rüyalarının ucunda
umudun
sessizdir

filistinde akşamüstleri
sessizlik bir file somun gibi

YAYINLANDIĞI HALDE KİTABA GİRMEMİŞ ŐİRLERİ

OTEL ODASI (*)

Bir otel odasının karanlık köşesinde
Fırtınanın sesini andırıyor nefesim,
Kulağımda saatin hüznünlü tiktakları
Karşımda ise beni parçalayan bir resim!

Tavanın bakışları gözlerime takılmış
Beni tehdit ediyor zalim yalnızlığıyla
Çilekeş kitaplarım konuşmuyorlar artık
İçimde gizli bir ses hükmediyor ki “ağla”

Donuk bir çeşme gibi sâkin kırık sandalye
Sanki hasta bir nağme elimdeki defterim
Bin bir anıyla dolmuş boşalmış küçük dolap
Hayatından usanmış kirli elbiselerim...

Bunalmaktan çürümüş zeytin çekirdekleri
Kuru oduna dönmüş masamdaki ekmekler...
Ulu... Yüce Tanrıya her akşam söylediğim
Boğazımda birikmiş yarım kalmış dilekler...

Gene kederle yüklü örümcekle duvarlar
Her gün aynı ızdırap her gün aynı yaşantı
Gene geceye gebe çabuk biten sabahlar
Gene her şey kapkara, gene her şey kaskatı!..

* Adımlar Dergisi tarafından düzenlenen şiir yarışmasında birincilik kazanan Otel Odası, Adımlar dergisinde de yayımlanmıştır. Şiir İlhami Çiçek'in yayımlanmış ilk şiiridir.

BİLMEK VAKTİDİR

Umut çullarını bağladıkları,
kuşburnular üzgündür bir şey yapamamaktan.
diz çöküp önünde ağladıkları;
-cehennem tavrılı, öfke bakışlı-
bir duman tüter topraktan.

Ve bu ay adak ayıdır.
ot minderlerin kuruluşunu,
ayranlı çorbanın duruluğunu,
bilmek vaktidir gurban.
bin yıldır süregelmiş,
süre gider bu gördüğün
güveysiz düğün...

ne bir şerbet, ne bir acı kahve var
kına yakmaz gelinler ellerine
ağıt yakarlar.
Geceyi gece belleme,
gündüzü kararmış bil.
bu çiçek adak ayının çiçeğidir gurban;
bu ağaç mutlu değil!

Uzun havaların getirdikleri
yürek yangınlıkları; -ah felek-li duygulanmalar.

Ve bu çarkın etrafında dönen biz
sınamak vakitlerini evvel zamanlara iliştirdik
kynamak vaktindeyiz.

Kıvrak havaların götürdükleri
hüznümüz bir çocuk gülüşünde küflenir
ve o, öyle bir vakittir ki -vakitlerin en mübareği-
tepelerden ses gelir.

-boyun bükme tanrıya
yiğitliğin şanıdır bilinsin!
kuşburnu kirlenmezse
dibi süpürlenmesse
kutsallığıdır bilinsin
elinde bakır tepsi
yoksul doyuruyorsa ninem
osmanlığıdır bilinsin-
tepelerden tepelerden ay doğar

Allahtır bu, sırrına erilir mi
arı oğul verir koyun guzular
kısarak kişner tay doğar
Tay hız demektir kuvvet demektir
başaklar olgunlaştı
Çayırklar yeşerdi demektir

Gün günü kovalar, hafta haftayı
ekin yeşeripte ağaç tomurcuklanmışsa
adak ayı geçmiş ve de tutmuştur
sevda yeli sam yeliyle karışıp
ekin ekinlikten çıkmışsa gurban;
bilesin ki; ADAK BİZİ UNUTMUşTUR.

ELLERİN KALKAN GİBİ

ırmaklardan alanlara taşındın
yalnızsın
bir tür ormansın kaf dağına senden geçiliyor
kucağında en yanık leylaklardan bir deste
gencecik aşk ağrılarını

sendin o çok boyutlu yoğun yumruklu
damarlarında kesiksiz bahar
gövden çatırdıyor

özlü ekmeğini doğanın
emekle yoğuran kadınlar gördün
ovaların uğuldayan sıcaklığında gelincik gibi
bir o yana bir bu yana
çapa sallayan
büydün güzle donanık anne
işte göçmüş omuzları babanın
almış başını gidiyor zulmün kervanı
yılmadın usanmadın aldanmadın
ellerin kalkan gibi yüreğinin üstünde
bir cinnete savaş açtın

BOYUNCA

en çok
saçlarında dağılıyor gökyüzü
yol boyunca

yol uzuyor/boyunca
şimdi dağlarda bir yerde
kepeneklerin altı kuytu
ve dünya
abasının altında
örtbas ediyor bir suçu

ay göründü içlendim
çok dağ geçtim
bilendim yol boyunca

GÜNAYDIN

sırtlarda
gözün besini aydır
ağlayan bir ceylandır gece

neden sonra
suyun ruhu olan sesi
sesin giysisi olan sudan
soyutlamadan
tapınmadaki šiire yoğurarak
dağda
yalnız bir adamsın

tutun bir enli taşa yaslandın
toprak
aşağıda giyinik yukarıda çıplak
içerlere doğru kaygan etinden
gizemli ışınlar fırlatarak
kanına girdi

kuşatıldın bu gök bu rüya
aynan kılıfından fırladı gibi
hani şu çocuklara özgü
mavi kumaşlardan örülü
bir kumaş olan sevda
gül ve kiraz gibi

gök nerde başlıyor nerde bitiyordu
ay bir anne gibi
hep anne alabildiğine anne gibi
okşamasını nasıl da biliyordu

kent bitti şimdi dağ dönemi
saçlarını savuran bu esinti yeni
silindi eski sığmazlıkların
yeni sığmazlığa günaydın

KARANLIĞINDA

kayıyor
su ve somun.
hep daralan bir mekândayız de ki
tutun kanı
kuduran ve azmanlaşarak
kanda yol olup akan
bu ne engebeli düş
göğsüm çatısından kopmuş
kimde ne varsa karanlığında
tutun kayıyor ayaklarımdan

GÜZ

bitti –bahçeden yaprak
tartaklanarak- veda
ton ton şakak grileri
gözlerdeki siyah beyaz
külyanakta kaypak
bir su –hani ilkyaz
hani o uçsuz dinleti ki
bitti bitti bitti

TEMALAR I

bu tuvalde akşam bir kurdeldır
gök çözüük sevgili saçlarıyla anlatıldığından
ayrıca ırmak yataklarına yer verilmemiş
ressam diyor ki su
düşlemek için vardır –aya gelince
susuyor ressam, kurdeladan bir akşam
bir tabutun yandan görünüşü sokak
el ayak çekilmiş ama ev orda durmuyor
istifham

şu boş palto bir dolambaçsa eğer
dolambaç giyilebilen bir şeydir ve beden
paltunun kapsamında baş yapayalınız
dünyanın bütün kurdelaları yapayalınız

her şey simsiyah her şey simsiyah her şey
içrek asılı ip, cam ölü kesit
el ayak çekilmiş ama ev orda durmuyor durmuyor
ama ev orda durmuyor durmuyor
bir artist daima yürür –dışarıda
yokken dışarıyı dışarıyı diye bir şey dışarıda
bir artist ve onun süren yürümesinden
sevinmiş bir çehre olarak şehir
ucunda sırrın örgütlendiği bir cadde biçimindedir

bu tuvalde nesne kendisi değil
diyelim sokakta allak bullak bir adam
yalnız allak bulaklığı boyuyor ressam
ne sokak ne adam
hem sokak hem adam

TEMALAR II (*)

boşaltılmış şehirler kadar yalnızdır
bir şehirde
bir duvara asılı
üfleyeni kalmamış kınalı bir kaval kadar mahzun
kınalı bir kaval kadar mahzun
kınalı bir kaval kadar mahzundur
adına sessizlik dedikleri o ses
nere gitse yanındadır
engel olamaz
susmasından kelimeler olur engel olamaz
o
yani yirmi dokuz yaşında
yani ceplerini can erikleriyle doldurup
sokaklarda
bademli düşlere eyleşen aylak adam
açıklamalıdır ki kelimesiz bir yalnızlık
mümkün değildir
açıklamalıdır ki her romancı
yanılmıştır
bu noktada
ve roman kişisini
tahrik edip
romandan
caddeleri ve aynaları olan bu şehre
kaçırtan
budur

boşaltılmış şehirler kadar yalnızdır
kelimeye yargılıdır
bir şehirde
bir duvara asılı
üfleyeni kalmamış bir kınalı kaval kadar mahzun

(*) İlhami ÇİÇEK, Temalar II şiirini ölümünden çok kısa bir süre önce yazmıştır ve şiir öldüğü ay yayımlanmıştır.

Edebiyat Dergisi'nin Haziran 1983 tarih ve 38+101. sayısında yayımlanmıştır.

YAYINLANMAMIŞ ŐİRLERİ

LEYLA

günlerden bir özge gün müdür
yaprak dökümü müdür gizemli neylerin
dağlar leyla albenisiyle mi donanmıştır
bulutların dolduğu
bunlar sözcük müdür yoksa tuz ırmağı mı
Roma'ya yakınılan ben miyim
bir gün
hergün gelen meleğin gelmeyeceğini
bilen ben miyim
ilenen leyla mıdır leyla mıdır

(kötürüm bir yel eser ıraklardan
üçgenlerin eşliğinde
unutulur olay özellikleri
şems'in öğütleri erir ufukta
doğuda batar güneş)

kötürüm bir yel eser ıraklardan
çağlar alinyazımı tartışır
karanlığı tirmalar karanlık bilgiler
evren bir savaş alanıdır
aşkı eline dolayan bir dize yürür üstüme
bir kent mecnunu keser yollarımı
leylayı sorar

(ölüm şarkısını çalar gizemli neyler
düşer -bu bir ölüm düşüşüdür- çılgın hüseyniler
bağlanır bir aksak hicazda şevki bey'in kolları
doğuda batar güneş)

leyla bir özge can mıdır
can içinde can mıdır
bir adam anlattılar leylayı
avuçlarında gizliyormuş
bir adam koynunda taşıyormuş onu
onları kıskanmak mıdır leylaya giden yol ağlasak bağışlar mı
nasıl ölünür uğruna

söz verilmiş ülkede yabancı
ağlamayan gezgini düşündüm
nil'i gözleriyle içen bir bilge gibi
sara gülümsüyor
yargıç yok taşı kim atacak
leyla bilmez mi gerekli olduğunu
şu anda
ben ibrahim ve sara

leyla bilmez mi

SON ÖĞRENCE

çocuklar oturun
tahtayı sil yavrum kapa kapıyı
yaslanın arkanıza
nerde kalmıştık evet
ve nice canlar yaktı
meryem yüzlü gelinleri dul bıraktı
ve bu yedi canlı devi
ve devin alev fişkırان gözlerini
korkunç homurtusunu zehirli tırnaklarını
varıp çatal yürekli yiğide anlattılar
susun çocuklar

giydi savaş giysilerini çatal yürek
kuşandı silahlarını
öperek sevgilisinin alnında
duasını alarak annesinin
sinsi düşüncelerden yüreğini temizledi

ve doğurgan bir sessizlikte
konuştu çatal yürek
dağ taş put kesildi dinledi
kurt kuş tutkularından arındı dinlediler

ve doğurgan bir sessizlikte
okudu savaş duasını yüksek sesle
ve dedi “herkes okusun”
çocuklar susun

karanlıkta yola çıktı doğuşu beklemedi
son kez bakmak istedi kaybolan aya
ve bir kedi sessizliğiyle girdi mağaraya

dev az önce yemiştir yemeğini
devin gözlerinde uyku
çocuklar su
gir
geç yerine

ve yaklaştı deve çatal yürek
devi yakından gördü
sayıklamasını duydu
ve sevdi onu
ve çekti kılıcını
zırr

1974 yılında Erzurum’da yazılmış, yayımlanmamıştır.

ANILAR

sonrasız bir sürgünü yaşar anılar
artık varolmayan evlerde
anılar ki genç ölümlerin artığı
her an anımsanmaya duyarlı
hep unutulmaya hazır
sorulsa yadsıyacaktır

anılar mı
yok ki benim anılarım
bir başkası yaşamış bu yerlerde

bu adam unutkan mı ne
kuşlar yüreğine işler aldırılmaz
kuşlar ki bilirkişileri umudun
aşkın ve erincin simgeleri

adam yitiyor boşluktan

1976 yılında Erzurum'da yazılmış, yayımlanmamıştır.

DOĞURGAN

dışrak asılı ip cam gün ölü kesit
kadın iç giysileriyle kaygan ayrıntı
o uzun geçenekte kaygılı görüntüler
kıyılarında yanlış bengisular düşlenen
dönen ağıtı konumun eğreti giydirilmiş
ilk eylem soğurmakla başladı ölüm ışınlarını
ve artık doğurmak yazgı

o kuşku eski bir ezgini uzun zaman emzirdiği
ölümcül esrimelerin dışyüzü müydü yoksa
uzatsa duyargalarını o yapışkan sulara
oyun dışı yalnızlıktır üretir o oyuncu
bir tabutun yandan görünüşü sokak
el ayak çekilmiş ama ev orda durmuyor

*“el ayak çekilmiş ama ev orda durmuyor” dizesi Temalar I şiirinde de geçmektedir.
Keza “cam gün ölü kesit” kısmı Temalar I şiirinde “cam ölü kesit” şeklindedir.
(Hüseyin Cahid Doğan)*

1977 yılında Erzurum’da yazılmış, yayımlanmamıştır.

ÖDÜL

ve düşüyor şapkası adamın
avluda kırık bir sürahi
kargalar kokuya geliyor
bozup bozup çan eskilerini

sarın bir urgan gibi atkını
bugün urgan yarın çan
ıssız bir aynada sunuldu halka
al bu cam tabak senin

vakit yok kapanıyor sergi
kış bastı sana bir ısıtaç gerek

(*)

vakit yok kapanıyor sergi
ıssız bir aynada sunuldu halka
bozup bozup cam eskilerini
al bu cam tabak senin

yandı bark dürüldü katlar
avluda kırık bir sürahi
çalındı çalgın çingirak
çıyanlar doluştu camlara

(*) Bu şiirle Ödül başlıklı şiirde, yer yer aynı dizeler var. Muhtemelen bitmemiş bir şiir. Son halı Ödül başlıklı şiir olabilir.

DÜŞ

tanda gül yağmuru gökçül karmaşa
oylum oylum büyüyen izdüşümler çemberi
ay bölündü ezgilerde upuzun
bir dağ bir dağı çağırdı besbelli

ıssız patikaların yalnız izcisi
gün çözülürken ırmağın gölgesinde
çık gel düşümüzü hayra yorumla
gel de ürküt kuşlarımızı sevgili
çıplak bayırlarımızda korku yanlışlık
kaynar ölüm saçan su çizgileri

sen sevgilisin kuşları ürkütebilirsin

... (*)

yediğim sofralarında ey yeryüzü
abarttın ekmeği
eti abarttın daha çocuktum
içinde masal kızının saçlarını taradığı
saydam bir yuvarlakken yaşamak
uğultular düşmemişken o narin kuytulara
eciş bücüş ellerinle bilincimi elledin

kanıma dokunan kana dokunmanla başladı

eti abarttın daha neydim
daha neydim söylesene

yediğim sofralarında ey çağ
abarttın ekmeği
eti abarttın daha çocuktum
içinde masal kızının saçlarını taradığı
saydam bir yuvarlakken yaşamak
uğultular düşmemişken o narin kuytulara
ve kanıma dokunan kana dokunmandan oldu

şimdi rastlantı değil
bu yürek hani kangrenle sarmıştın
bu sular böyle kayarak
emzirmeden dünya çalılarını
ucundaki denizdendir

yeni bileşimler ardında

bütün hayvanlarınla göründün
ilk hayvanlarınla göründün
hayvanlarınla dayandın kapıma

(*) Uzun sayılabilecek bu başlıksız şiir, düzyazı denemelerini yaptığı kâğıtlardan birinin arkasındaydı. Sık tekrarlardan ve yazılış biçiminden henüz bitmemiş olduğu anlaşılıyor.

VEDA

güpegündüz kırıldı cam
penceremde veda
çınarın yaprağı anlattığından
gün –bütün bir ceset gibi
bahçede şimdi

penceremde yas
çekildi özsular içere
çokça cam kırığı kıyı ve duvarlardan
aştı gün

DEĞİŞİK YERLERDE RASTLADIĞIMIZ DİZELER

...

kaynasın bel kemiğimdeki çatlak
omuriliğim korunsun
ve omurlar her zaman akışında
olsun

işte son omurum da çürüdü
yadsydın da ne oldu

...

biri gül yakmış olmalı ocakta
sanki genişlemiş gibi dam

...

su almakta ünlüdürler çayların üzerine
çaya toz katan da onlar değil mi
onlar ki bana yakışmaz söz etmek

...

kaldırıp incitmeden ama şiddetle
attım bir kıyıya melankoliyi
yürüme için

“SATRAÇ DERSLERİ” ÜZERİNE YAYINLANMAMIŞ BİR KONUŞMA

SATRANÇ DERSLERİ VE ŞİİR ÜZERİNE İLHAMİ ÇİÇEK'LE BİR KONUŞMA (*)

Sanatçının bir niteliğini vurgulamak için söylenen 'çağın tanığı olmak' sözünü biliyoruz. Sanıyorum buradaki tanıklığı, sonucu değiştirecek bir etkinlik olarak anlamak gerekiyor. 'Çağın tanığı' bir sanatçı olarak ya da çağı yaşayan bir insan olarak çağımızı nasıl algılayıp yorumluyorsunuz?

 Her insan çağından sorumludur. Bu bağlamda düşünüyorum 'tanıklık' olgusunu. İnandığım Öğreti, beni sorumluluk'la boyutlandırıyor. Çağın tanığı olmam, bu boyutun gereğidir. Saptamakla birlikte, soruşturmayı ve yargılamayı da içeren bir etkinliktir çağın tanığı olmak. Sonucu doğrudan etkiler.

Çağımız korku çağıdır. Umut'la dengelenmediği için, erdem'e yer yok bünyesinde. Korkunç bir biçimde 'sınırsız ilerleme' melankolisiyle başı dönmüş. Bu yüzden hiçbir kutsal tanımıyor. Maddesel ve duygusal olanı abartarak, Tanrısalı yadsıyan bir uygarlık yönlendiriyor bu çağı Batı uygarlığı. Çağdaş bilim özerklik savlarıyla aşkınlığa inanmıyor. İnsan yalnız. Bütün ilişkilerinde eşyanın gölgesi. İnsanın temel eğilimleriyle, çağın eğilimlerinin böylesine çeliştiği bir başka çağ var mı sorusu hızla gündemlere giriyor. Ben bu çağa yön veren Batı uygarlığının, çağın başlarındaki etkinliğinin kalmadığına, çöküş sürecinde bulunduğuna inanıyorum. Kokuşma öylesine yoğun ki güncel insanın da dikkatinden kaçmıyor. Artık insanlar, ahlakî ilerleme gibi duygusallıklar bir yana, maddesel bir ilerlemeden bile kuşku duyuyorlar. Madde kocamanlaştıkça kendi sonunu da hazırlıyor. Bu anlaşıldı. Ahlakî ilerlemeye başından beri kimse inanmıyordu zaten. Eşya sarasına tutuldu bir ara insan. Geçiyor işte. Tanrı gereksinimi çığ gibi büyümektedir.

Konuşmamıza başlarken 'Her insan çağından sorumludur' dediniz. Çağımızdaki iletişim teknolojisiyle insanın bu sorumluluğu arasında bir ilgi kurabilir miyiz?

 Elbette. Çağın bir özelliği de sorumluluk kavramına evrensel bir nitelik kazandırmasıdır. Olup biten her şey anında ulaşıyor size. İletişim teknolojisi hazır. Yeryüzüyle bitişiyorsunuz âdetâ. Gerçeğin dehşeti sizi kısıktırak yakalayıyor. Kaçamıyorsunuz, tanıksınız. Bu da sizi bir derinleşme ve durum alma sürecine sokuyor.

Hep böyle olumlu mudur iletişim teknolojisinin sorumluluğumuz üzerindeki etkisi?

 Değil tabii. Onun bu emir kulu görünümüne pek aldanmamak gerekiyor. Yaman bir dikkat avcısıdır da o. Konumunun bilincinde olamayan insanı çabucak ağma takabilir. Salt bu yüzden insanların büyük çoğunluğu dikkatlerinde özgür değillerdir. Bir insan bir kere dikkatini kaybedince bir daha zor toparlıyor kendini. İletişim de öyle yapıyor: Neyi öğrenmemiz gerektiğini belirlerken, tepkilerinize de el koymayı savsaklamıyor. Devinme alanı olarak bir kısır döngü bırakıyor önünüze. İnsan çok uyanık bulunmalı ki bu çemberden koruyabilsin kendini. Bir şeyi vurgulamak isterim burada: Bu çember sorumluluğun, konumunun bilincinde olan insan için atımı coşkuyla sürebileceği bir alandır da aynı zamanda.

Şiirin sanat etkinlikleri içinde özel bir önemi olmuştur hep. Çünkü şiirin iç zenginlikleri bulgulamamızda, olgunlaşmamızda, bilinçlenmemizde daha etkili olduğu kanısında'yızdır. Şiire böylesi özel bir önem verdiğimizize göre, insana ulaşmamızda şiir nasıl bir işlev yükleniyor?

 Düzyazının sözcükleri mantıksal bir düzlemde seyrediyor. Etkisi de mantıksaldır. Şiirse bir yoğunlaştırmadır. Sözcükler dönüşür, içe doğru sokulgan bir yapı kazanır onda. Yaşam şiirde yoğunlaşmış olarak vardır. Bütün öteki yazı türlerinde anlatılanların özü şiirde vardır, ama o daha çok anlatılmaz olanın, sözün dile getiremediğinin arkasındadır. Sürekli içsel devingenliğimizi yorumlaması bundandır. İç serüvenimizin saydam bir parçasıdır o. Görünür gerçeği hep aşar, aşmalıdır; yoksa çürür dar açılarda, insanın özündeki bilgeliği temaşa edemeden dağılır gider. Her insanda özündeki bilgeliğe ulaşma tutkusu olduğuna inanıyorum. Şiir çok elverişli bu tutkuyu

yönlendirmeye. İnsana ulaşmamızda şiir nasıl bir işlev yükleniyor diyorsunuz. Söyleyeyim: İbrahim'in yaptığı yapmak; öz'ü örten her şeyi kırmak yani.

Köklü bir şiir geleneğimiz var. Değişen koşullar önünde bu geleneğe nasıl yaklaşırsak, ondan yararlanılabilir?

Uygarlık bağlamında irdelememiz gerekiyor gelenek olgusunu. Uygarlık ki onsuz olunamayan şey'dir, gelenekler taşıyor işte bu şey'i, kuşaktan kuşağa, çağdan çağa. Şiir geleneğimiz; biçimiyle olsun, içeriğiyle olsun, uygarlığımızın ayrılmaz bir ögesidir. Bu yüzden, tarihsel şiirimizi salt bir malzeme yığını olarak değerlendirmemeliyiz, onu oluşturan özsu'yu, kendi bağlamı içinde kavramaya çalışmalıyız. Yüzyıllarca o üçleme (tekke, divan, halk) besledi bizi. Öğretimizden aldığı kanla; yaşamımızı, dünya görüşümüzü; doğum, ölüm, öte vb. olguları algılayışımızı biçimlendirdi. Tuhaf değil mi; ona karşı olanların, onu statik bir olgular bütünü diye görerek silip süpürmek, yaşamdan bütünüyle koparmak isteyenlerin bile, ondan beslendiğine tanık oluyoruz zaman zaman. Koşullar eskitemedi bu şiiri.

Tarihsel şiirimizden bize kadar ulaşan bir duyarlık birikimimiz var. Yeni algılamalarımızla geliştirmeliyiz, yetkinleştirmeliyiz bu birikimi. Çağdaş şiirimizin bir türlü insanî olamayışının kökünde bu birikime yabancılık yatar. Duyarlık, duygululuk'u aşan bir şeydir. Etkindir, bir tavrıdır. Algılar, ayıklanır, değerlendirilir, bir tavra dönüştürülür. Bizim duyarlığımızı, Öğretisel bütün biçimlendirir. Tarihsel şiirimiz de oradan emmiştir. Türk şiiri iki yüzyıldan beri bir duyarlık yabancılaşması şiiridir. Tabii doğrudan uygarlık seçimiyle ilgili bu da.

İçeriğinin yanı sıra biçimsel zenginliklerle de doludur şiir geleneğimiz. Yapay öykümelere düşmeden onlardan da yararlanabilmeliyiz kuşkusuz. O öz'ü, o duyarlığı içimizde köz gibi duyumsayarak!

Çürüyen, kişiliksizleşen çağımız insanının yeniden insanîliği bulmasında sanatın, edebiyatın öncülüğüne inanıyoruz. Sanat, edebiyat bu öncülük niteliğini nereden alıyor?

Yaşadığımız kâbusun kökeninde sanatın edebiyatın yabancılaştırılması yatıyor. Fethi Gemuhluoğlu güzel söyler: 'Kişi düştüğü yerden kalkar ayağa (...) sanatla başladı yurdumuzda yabancılaşma; gene sanatla atılacak yurt dışına.' (Bağlanma, Nuri Pakdil)

Şu da var; sanatçı yoğunlaşmış ulustur. Ulusun hüznü, sevinci, tarihi, korku ve tutkuları,- geleceğe ilişkin düşleri onda yoğunlaşmış olarak vardır. işte buradan kaynaklanıyor sanat, edebiyat yapıtlarının içe işleyen, değiştiren özelliği, öncülük niteliği. Diyelim aykırı bir yaşam biçimine zorlanmış, belleği boşaltılmış, duyarlığı alınmış bir toplum var. Çabucak unutup her şeyi; baskıları, yıldırıları, işkenceleri... nasıl devindirilebilir bu toplum. Elbette sanatın, edebiyatın öncülüğüyle. Başka türlü insanı içinden kavramanın, sarsıp silkelemenin olanağı yok. 'Öz', sanat edebiyatla bilinç düzeyinde algılanabiliyor ancak. Şaşırtılmış duyargaları onararak, bir düzene sokup yönlendirebiliyor sanat ve edebiyat.

'Satranç Dersleri' adlı bir dizi şiirinizde satranç oyunundan yola çıkarak, tarihten kimi kesitler sunuyorsunuz. Satranç, oyun niteliğini yitirip tarihe dönüşüyor âdeta. Çağımızı, tarihin kimi geçmiş çağlarıyla benzeştirerek daha iyi anlayıp yorumlayabildiğimiz gerçeği de var. Satranç, oyun, tarih, şiir ve çağımız arasındaki bu çok boyutlu ilişkiyi nasıl kuruyorsunuz?

An'lar birbirini kovalıyor ve biz buna zaman diyoruz. Narin kesit'ler... Devine devine saatleri, mevsimleri, yılları oluşturuyorlar. Hep akarlar mı böyle? Yoo, hiçte zorunlu değiller. Kesilebilir de bu akış, başa alınarak yeniden yaşatılabilir de. Ben an'ın içindeyim ve sorumluyum. Seçebilirim; bu konuda donatılarak yaratılmışım. Zaten sorumluluğum da mutlaka seçim yapmamı gerektiriyor. Görüyorum ki geride katlana katlana gelen, bana eklenen, benim ona eklediğim bir birikim var: Tarih. Seçiyorum; ben bu birikimsiz olamam. Şiir de öyle. Her şey öyle değil mi bir bakıma? İnsan, şiir,... deniz bile. Öyleyse tarihi konumlamam gerekiyor varoluş sınavından geçebilmem için. Beni sorumluluk'la boyutlandıran Öğretisel bilinçle yaklaşıyorum tarihe. Şiirin insana ulaşması, onu kalbinden kavraması da buna bağlı. Yoksa kör olur gözleri şiirin. Bir yaşantıdır, 'bir ince akım'ı yaşamaştırmanın uzun serüvenidir şiir. Bir 'akım'; yüzeye pek yansımayan derinlerden süren bir

dalga; insanı yakan, estiren, kıpırdatan bir şey... **Nuri Pakdil** şöyle der **Biat II**'de: "Şiir ancak 'tarihi yontu yontu' bir akımı geçirmeye başlar.

Bunu yapmak istedim ben de, '**Satranç Dersleri**' dizi şiirinde. Tarih anlatmadım tabii. Tarih, şiir içinde duyumsatılabilir bir boyut olarak belirir ancak. İsteseniz de anlatamazsınız. Sözcüklerle yazmıyor musunuz? Oysa sözcükler, şiire girer girmez imgelere ve ritmik biçimlere dönüşürler.

Satranç oyununu kullanmam rastlantı değil. Geometrik bir tarih âdeta satranç. Yaşama tam denk düşüyor. Yaşam da bir geometridir, evet, ama epeydir yüzü çizik çizik bir 'sath' görünümünde.

Bir de oyun sözcüğü... şiirli, katı, acımasız, yoğun çağrışımlı bir sözcük oyun sözcüğü. Sonra oyuncu, çağ'dır. Satranç oyununun kendisi de bir şiirdir. Oynarken bilinçle yenildiğim olur. Karşı taraf şahımı sıkıştırdıkça fevkâlade anlar yaşarım. Bütün bunlardan yararlandım elbet. Çağımın, tarihe, Öğretiye sürekli göndermelerde bulunarak bir oyun kurmak istedim.

(Bu konuşma metni, bitmemiş bir biçimde İlhami ÇİÇEK'in notları arasından çıkmıştır. Kitabının yayımlanmasından hemen sonra, 'Edebiyat Dergisi'nde yayımlanmak üzere hazırladığı anlaşılmaktadır. Soruları muhtemelen, İstanbul'daki arkadaşlarından biri yazılı olarak vermiş, kendisi de cevapları yazılı olarak hazırlamayı düşünmüş olabilir. Biz, o zamanlar, kitabı çıkan arkadaşlarımızın bir konuşmasını Edebiyat Dergisi'nde yayımlıyorduk. Bu konuşma, ölümünden çok kısa bir süre önce yapılmış olmalı. Kitabın yayımlanmasıyla ölümü arasındaki süre de çok kısadır zaten. (ih)*

ÖYKÜ ÇALIŞMALARI

SEVGİLİ

Tarihçe: Sevgili yalnız. Ne ki görünüşte öyle. Seven, yakınlardadır kuşkusuz. Gizlenmiş, sevgiliyi gözetlemektedir bir kıydan. Aydır, tutar tam yüzünü bulur sevgilinin, kirpiklerinde göllenir. Buna bir de afacan bir meltemin, örgülerle oynaşması eklenmez mi? Ya yıldızların ufak ufak kümelenmelerine ne demeli?

Bakın işte örgüler de açılıp saçıldı.

Evet gece.

Bizimkisi bir zaman saptaması, işet hepsi o kadar:

Yoksa sevgili ne denli yalnızsa, gece de o denli gece.

Hem saçlarının karanlığı yanında gece de kim oluyor! Üstelik ne cürettir, yüzünün aydınlığında karanlıktan söz açmak!

YOLDA

“Bu adamın mola vereceği yok!” diyor genç olanı. Yüzünü buruşturuyor. Soruyor yanındakine:

“Çok sürer mi dersin?”

Sert sert bakıyor adam genç yolcuya. Bakışıyorlar bir süre. Saatlerdir böyle. Konuşmuyor adam. Bir şey sorulduğunda bakmakla yetiniyor. Arada bir mırıldandığına göre dilsiz değil, diye düşünüyor genç yolcu. Olsa olsa sağırdır. Eğilip yeniden soracağı sıra birden patlıyor adam:

“Ne bileyim be!”

“Aman amca kızma...” Genç daha sözünü bitirmeden:

“Başlarım amcandan.” diyor adam. Yolcular merakla izliyor.

Sürücü: “Hey kendinize gelin!”

Yardımcısına dönerek:

“Git bak ne oluyor orada.”

Yardımcı yerinden deprenmeden; “Boş ver” diyor, “olur böyle şeyler. Birazdan susarlar.”

“Bana öğüt verme,” diyor sürücü. Sürücü, gözlerini yoldan ayırmadan.

“Bunu bir yaptın, bir daha yapma! Anladın mı?”

Yardımcı beklenmedik tepkiden şaşkın, doğruluyor.

Sürücü, yardımcısının önce kızaran sonra giderek gerginleşen güneş yanığı yüzünü inceliyor aynadan.

“Bana bak!” diyor genç yolcu, “Konuşma öyle! Yaşlısın diye ses etmiyorum, karışmam ha! Tövbe töbe!”

Yardımcı araya girerek:

“Ayıptır,” diyor, “bakın herkes size bakıyor.”

Susuyorlar. O arada batıyor gün.

Gece.

Ay doğuyor hışırtıyla.

Hışırtı, motorun sesini aşarak, doluşuveriyor içeri.

Yardımcı içini çekiyor. Bir yola bir yardımcısına bakıyor Sürücü. “Kavgacılar yatıştı mı?” diye soruyor sevecen bir sesle.

“Evet.” Diyor Yardımcı, alıngan, saçlarını düzelterek büzülüyor koltuğa. Hemen uyuyor.

Yolculardan uyuyan, uyumayan oluyor.

Ben mola verilsin istemiyorum.

Ay, ebediyen hışırdaşın istiyorum.

OYUN

“Bu son olsun” diyor kumral olanı. Saçlarını bir kere daha (alışkanlık işte) önden avuçlayarak, bir iyice gerip alınının derisini yineliyor. “Bu son olsun!”

“Ne yani” diyor esmer olan, “bundan böyle hiç mi oynamayacaksın?” Ses yok. Öbürü kendini oyuna iyice kaptırmış gibi yaparak, inandırıcı olmadığını bile bile yanıtlamıyor esmeri. Şimdi her iki eliyle oyun tahtasının köşelerini tutmuş. Gözleri taşlarda. Herhangi bir hesap yapmadan rasgele tarıyor tahtanın yüzeyini. Ve işte unuttu saçlarını avuçlamayı, birden içinde oyunun. Önce at. Sonra piyon ve fil. İyi bir oyuncunun yüzde yüz düşeceği bir tuzak bu. İyi bir oyuncunun, çünkü rastlantıya yer vermez iyi oyuncu, kaçınılmazlıkla tanışır. Hani sıradan bir oyuncu bu sırayı altüst edebilirdi. Atın gerçek karşılığını oynamaz da, ilgisiz bir taş kımıldatırdı. Böylece önce at, sonra piyon ve fil tasarısının sonu olurdu bu. Doğrusu sonuç değişmezdi ama bunun ne önemi var. Şu matematiksel kesinlikteki şiiiri darmadağın ettikten sonra. İşte bu yüzden sıradan oyuncularla oynamıyor Kumral. Matlar ya da patlar ilgilendirmiyor onu. Yeni düzenler yakalamak tüm tutkusunu.

- Konuşsana!
- Efendim.
- Ne demek “bu son olsun”
- Ha! Evet. Seninle bir ilgisi yok.
- Ne yani kendi kendine mi konuşuyorsun?
- Olamaz mı? Belki kafamda bir karşılığı vardır.
- Bilmem. Tuhafsın da. İstersen bırakalım.
- Neyi?
- Oyunu.
- Ha! Evet.

Kalkıyorlar.

TEPEYİ YORUMLAMA DENEMESİ (*)

'Ben suluboyayla aklaştırdım bu evin duvarlarını baylar!' dedi adam. 'Bayanlar bu ev benim evim; yeşil kurbağaların ciyak ciyak öttüğü bir gecede atmıştım temelini, içinizde kim yadsıyabilir bu gerçeği?' Hep birlikte onayladılar onu. 'Evet bu ev senin' dediler. 'Bu ev senin' diye yineledi Bay Başkan. 'Andolsun ki bu ev senindir' diye yeniden bağurdılar. Sesler oylum oylum ağızlarından çıkıyor, döne döne tepeye çarpıyordu. Tepe, evrensel tanıklığın simgesiydi sanki, ıssız uğultuyu gizemli süzgeçleriyle süzerek diri sözcüklere çeviriyordu aralıksız.

'Şimdi de kalkıp gidiyorsun iyi mi' diye sürdürdü konuşmasını. 'İşte gidiyorum şimdi de, baylar bayanlar. Gidiyorum iyi mi, yapayalnız ve arkama bakmadan ve gözlerim pek iyi görmüyor, bunu biliyorum ve iyi kötü günler geçirdim sizlerle birlikte ve benim evimin gözenekleri sizlerinkinden çok geniştir, bunu biliyorsunuz, herkes bilir akırmağın benim evimin önünden aktığını ve sularla arkadaş olduğumu kim yadsıyabilir aranızda?' 'Evet' dediler, 'andolsun ki sular senin arkadaşındır.' 'Andolsun ki içinizde en iyi sen anlarsın suların dilinden' dedi Bay Başkan. Tepe, aldı bu sözleri, içine sindirdi. Sülük gibi emdi ve yansıtmadı. Yıldızlar şimdi iyice belirginleşmişti artık ve ay on beşleşmişti. Doğurgan bir sessizlikte yeniden konuştu adam,

'Benim, bir gün olsun Tepe'yi yorumladığım oldu mu? Ve ben size gene böyle bir geceydi, Tepe'nin yana yakıla ürperdiğini bildirmedim mi? Ve siz bana gülmediniz mi? Kimse doğrulamadı onu bu kez. Ama Tepe, sözleri olduğu gibi yansıttı. Şimdi de gidiyorum' dedi adam. 'Üzgün müyüm? Hayır! Yalnız böbreklerimde bir ince sızı sürekli yer değiştiriyor. Arkasından, bir türlü kurtulamadığım ya da kurtulmak istemediğim o 'eksiklik' duygusu. Peki şimdi soruyorum sizlere ben sayrı mıyım? 'Hayır' dediler, hep birlikte. 'Andolsun ki sen sapaşağlamsın dedi Bay Başkan.

'Şimdi soruyorum sizlere, bol paçalı aşırma bir giysiyi gün aşırı giyinmedim mi? Ama nasıl da yadırgamıştınız önceleri bu durumu. Hele ara günlerde bayramlıklarımınla ortalıkta görüdüğümde, şaşkınlığınız görülmeye değerdi doğrusu. Ne yazık ki alıştınız sonunda. Artık o güzelim şaşkınlıklarımızı izlemek olanağından yoksunum. Oysa ne güzel eğleniyordum. Evet eğleniyordum sizlerle! Ama bir gün olsun içinizden birini küçümsediğim oldu mu?'

'Hayır' dediler yeniden, bu kez çok içtendiler nedense. Tepe de, sanki onaylar gibi bu içtenliği, dolaysız ve gür biçimde geri sundu 'hayır' sözcüğünü.

'Oysa bu ev benim evim' dedi adam! Kara gergili, unutulmuş ad kökleri gibi karanlık ve anlaşılmasız olan bu ev benim evim. Siz de onayladınız bunu. Ne var ki gitmem gerekiyor, gitmem gerekiyor dedim ya!" Sustu. Yıldızlar birer birer çekiliyordu.

Susmalarıyla ün salmışlardı üçü de, önce dilsiz oldukları sanılmıştı, hani hem dilsiz hem de sağır olduklarını savlayanlar da az değildi. Ama genel kanı her üçünün de dilsiz olduğu konusunda toplanıyordu. Hangi nedenle bir araya geldiler, bu ilginç rastlantıyı kim sağladı, ya da bu, gerçekten olağan bir rastlantı mıydı, bilen yok. Yalnızca çok değişik söylentiler dolaşmaktaydı, bu ilginç buluşma üzerine. Kimileri kimliği bilinmeyen bir dördüncü kişinin –bu kuşkusuz olağanüstü güçlerle donatılmış bir olmalıydı- onları bir araya getirdiğini söylüyordu. Bir bölümü ise bu adamların düşlerinde birbirleriyle tanıştıklarına, daha sonra bir araya geldiklerine inanıyorlardı. Söylentiler ne olursa olsun bir gerçek vardı ortada; susmalarıyla ünlü olan bu gizemli kişiler, şimdi bir araya gelmişlerdi. Üstelik konuşuyorlardı da. Hem çok güzel konuşuyorlardı. Sıcak, düzgün ve su gibi. Hani bir yabancı onları konuşurken görse, bir yaşam boyu sustuklarını kesinlikle anlayamaz, kaldı ki can kulağıyla dinlemekten de kendini alamazdı.

Gelelim bu önemli tanışmanın nasıl gerçekleştiğine: Önce bıyıkları henüz terlemiş bir genç gördü onları, şaşırması doğal olarak. ‘Şaşkınlıktan dilim tutuldu’ diye anlattı delikanlı. ‘Eğridere’de balık avlarken gördüm onları, balık değildi aslında avladığım, kendimi oyalıyordum, ya da hani nasıl derler...’ Dinleyenlerden çok yaşlı biri öfkeli biçimde kesti gencin sözünü. ‘Çok uzatma da gördüklerini anlat’ dedi heyecanla. Bir başkası ‘a elbette’ diyerek destekledi yaşlı adamı. Sonra birbirine girdiler dinleyenler. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Neyse ki içlerinden biri durumu hemen kavradı, yüksekçe bir taşın üstüne çıkıp özlü bir söylev çekerek oradakileri yatıştırmayı başardı. Şimdi derin bir sessizlik sürüyordu toplantı evinde. Demin ki yaşlı adam sordu. Bu kez öfkeli değildi.

- Ey talihli çocuk! Balık avlarken ne gördün?

- Gördüm onları, dedi çocuk. ‘Üçü de ak saçlı, ama yaşlı değillerdi, ne güzel saçları vardı, ah bir görseydiniz, ak ama gelin saçı gibi, hem saç mıydı gördüklerim yoksa ışık demeti mi? Bakın bundan kuşkuluyum. Hem çok kuşkuluyum bağışlayın beni. Onlar tepenin eteğinde buluştuklarında kulaklarım uğuldama başlamıştı. Sanki sözleşmiş gibi tepenin eteğinde alıç ağacının dibinde buluştular. İşte o zaman gözlerim karardı, bayılmışım.’ Delikanlı sustuğunda herkes düş kırıklığına uğramıştı, böyle bir sona hazır değildi hiçbiri. Hep bir ağızdan bağırıyorlardı. ‘Bu kadar mı?’ Sonra ortalık iyice karıştı. Yeni biri duruma egemen oluncaya kadar sürdü bu karışıklık. Derken yeniden duruldular, sanki gelecekteki bağırıtıya hazırlanıyorlardı. Ve genç artık hiçbir şey anlatmadı onlara, dipsiz bir suskunluğa gömüldü. Onu konuşturmak için yapılan zorlamalar hiçbir işe yaramadı. Ne o gün ne de başka günler. Hep sustu genç adam. Şimdi gelecekte konuşmak üzere suskunlar ordusuna bir kişi daha katılmıştı.

Adamlar ilkin karaydılar. Bir tepenin yamacına kurmuşlardı evlerini. Tepe, bilinmeyen zamanlarda birtakım insanların bir araya gelerek elbirliğiyle gerçekleştirdikleri taş, kum ve toprak yığınının oluşmuştu. Hangi nedenle yapıldığı kesin olarak bilinmiyordu. Konuyla ilgili olarak çok değişik yorumlar yapılmıştı. Gene de yapılıyordu. Ama belgelerden anlaşıldığına göre gelmiş geçmiş bütün yorumcular yalnız bir noktada birbirlerini onaylıyorlar ve o noktaya tartışılmaz bir doğru gözüyle bakıyorlar. O da dümdüz bir tepsiyi andıran bu gizemli koyakta, uydurma da olsa bir tepenin varolduğu gerçeği idi. Evet bu bir tepeydi, kim ne derse desin hiçbir söz ve yargı uzaktan bir piramide benzeyen, üstü yosunlarla kaplı bu kum, taş ve toprak yığınının bir tepe olduğu gerçeğini değiştiremezdi. Hiçbir insan bu gerçeği yadsınamamıştı, yadsıyamazdı da.

Ne ki günün birinde bu yığının bir tepe değil de bir gömüt olduğunu ileri süren bir takım kara adamlar geldi koyağa. Adamlar ilkin karaydılar. Ya da koyağın yerlileri çoluk çocuk, kadın erkek yeni gelen yabancıları hep birlikte ilkin kara olarak algılamışlardı. İlkin gebe bir kadın gördü onları ve ‘bu adamlar kara’ dedi. Sonra kocasına kapkara birilerinin kendilerine doğru geldiğini bildirdi. Kocasını tepe üzerine yeni yorumlar karalamakla uğraşıyordu bu arada. Karısına inanmadı önce. Dalgın ve heyecanlıydı. Önemli bir sorunu çözmeye çalışıyordu, ‘tepe’ üzerine yeni bir kuramı geliştirmek üzereydi üstelik. Alındı karısına, ‘bağışla beni ama hiç boş vaktim yok’ dedi. Kendisiyle eğlendiğini sanıyordu karısının, çünkü şakalaşarlardı çoğu kez birbirleriyle, hem koyaktaki bütün aileler arasında yaygındı bu oyunlar. Çocukların bile en çok sevdiği oyun ‘aldatmaca’ydı. Kadın ‘ama doğru söylüyorum’ dedi, ‘andolsun ki yalanım yok.’ And önemliydi koyakta, and içildi mi akan sular dururdu ve kuşku yerini katıksız bir güvene bırakırdı. Çünkü bu koyakta hiç boş yere and içildiği görülmemişti şimdiye değin. Adam irkildi ve karısının tanıklık parmağıyla gösterdiği yöne döndü. ‘Evet’ dedi karısına ‘bu adamlar kara, andolsun kara bu adamlar’ dedi. Ve sonra tepeye çevirdi yüzünü, tepeyi ürperen bir varlık olarak algıladı ilk kez. Belki de tepe gerçekten ürperiyordu. Sonraları çok düşündü bu olayı. Her önüne gelene bu olayı anlattı. Hatta şiirler yazdı bu ürpertiye betimlemek için. Bu yüzden koyağın yerlileri ona ‘ozan’ adını taktılar. Daha sonra bu adamdan ozan diye söz edilecek.

Çabucak duyuldu kara adamların varlığı.

Baş yorumcu, her gün düzenli bir biçimde sürdürdüğü ‘Tepeyi Yorumlama Denemesi’ başlıklı çalışmasına, bugün kendisinin de bilmediği ama belli belirsiz duyumsadığını sandığı –buna bir önsezi de denebilir- belki de bir takım nedenlerden dolayı ara verdi. ‘Neden’ sözcüğünü çok severdi nedense. Hani biri kalkıp ona Tepe’yi Yorumlama ve Koruma Derneği’nin her ayın belirli gününde yapılan toplantısına neden geç kaldığını sorsa, hiç kuşkusuz şöyle yanıtlardı: ‘Ama benim de kendime özgü birtakım nedenlerim vardır Bayım.’ Bugüne değin bu nedenlerin ne olduğu üzerine soru sormak kimsenin aklına gelmemişti. Ayrıca bu çok atakça bir davranış olurdu, Başyorumcu’ya karşı. Hem o yukarıdaki tümceyi öylesine bir doğallıkla söylerdi ki, ikinci bir soruya hazırlanan kişi ansızın büyülenir, kekelemeye başlar, sormak istediği soruyu da hemencecik unutturdu ya da en azında

unutmak gereğini duyardı. Kaldı ki böyle bir durum da söz konusu olmamıştı şimdiye değin. Hani böyle ya da buna benzer bir olay geçmiş olsa dernek tutanaklarında kesinlikle belirtilirdi. Çünkü bu toplantılarda konuşulan her söz, hatta çıkarılan her ses –bu sayrılıktan dolayı çıkarılan bir hırıltı bile olsa- tutanaklara geçerdi. Örneğin bundan bin yıl öncesine ait bir tutanakta şöyle yazıyor: ‘Aylık toplantı başkanı Bay C, kapıdan içeri girer girmez yoğun bir öksürük nöbetine tutuldu, bir dakika on saniye süren bu nöbetin arkasından hemen sonra sağ kolunun serçe parmağıyla burnunun hemen ucunda bulunan sarı tüyle kaplı et benini kaşdı...’ Bu tür ayrıntılar toplantı tutanaklarının bir hayli kabarmasına yol açtığından, giderek korunmaları büyük bir sorun olmuş, ama Tepe yorumcuları gerek duyuldukça yeni Tutanak Odaları açmak yoluyla bu sorunu çözümlemişlerdi. Bu nedenle her yan her çağın kendi mimarisiyle yapılmış olan Toplantı Odalarıyla dolmuştu. Yapılan son istatistiklere göre kentte kişi başına dört tutanak odası düşmekte. Yeni gelen yabacılardan sonra yeni bir istatistik henüz yapılmadığından şimdilik son kesin durum nedir, bilinmiyor.

Çocukların oyun saati. Artık Başyorumcu’nun evde durması için hiçbir neden yok. Doğrusu o çocukları çok sever. Çocuklar da Dağ’dan bir yankıdır, en sonunda. Hem Dağ da bir çocuğun büyütülmüş bir resmi değil midir? Sever çocukları Başyorumcu. Dağ yorumlarından da açık biçimde görülür bu durum. Hani o yorumlar bir bakıma çocukların yorumudur. Kaldı ki Başyorumcu da bilmez gerçekte neyi yorumladığını. Çevreden birinin bu konuyla ilgili bir sorusunu; ‘Ama Bayım insan neyi yorumladığını nereden bilebilirdi?’ diye yanıtlaması belki de bu yüzdendir. Ayrıca hemen bu sözlerin arkasından; ‘Benim de kendime özgü birtakım nedenlerim vardır, Bayım’ diye eklemesi de düşündürücü.

Kente yeni gelen Bay Y, hep bunları düşünüyor. Ulu Dağ’ın eteklerinde yarım bir döngü çizerek, sürekli batıya akan Akırmağın, körpe sularına baka baka –ırmağa ilk rastladığında nasıl da haykırmıştı ‘şu körpe sulara bakın hele’ diye- düşünüyor. İlkın sular kıskırtmıştı, Bay Y’yi. ‘Hem bu benim görevim’ diye düşündü Bay Y. Evet görevliydi Bay Y. Orta yaşlı biri için az sayılmayacak bir çeviklikle, yere uzandı boylu boyunca. Ellerinin kavuşabildiği çakıl taşlarıyla görevinin adımı yazmaya çalıştı bir süre. Taşlar nedense ıslak, ıslaktan da öte vıcık vıcık. ‘Oysa ırmağın suyu buralara değin uzanmıyor’ diye düşündü Bay Y. Evet, geldiklerinden bu yana yağmur da yağmamıştı. ‘Peki neden yapış yapış bu kahrolası taşlar?’ Taşlarla istediği şeyi yazamaması kızdırıyor Bay Y’yi. ‘Kaygan, üstelik de yapışkan, bu ne biçim iş’ diye için için öfkeleniyor Bay Y. Taşların bir kaçını kızgınlıkla ırmağa fırlatıyor. Acı bir çığlık dolduruyor ortalığı o anda. Birden korkuyor Bay Y. Çevresine bakınarak çığlığın kaynağını araştırıyor. Ama görünürde kimse yok. ‘Bu sakın ırmaktan gelmesin’ diye düşünmekten alamıyor kendisini. Sonra birden kendisini toparlıyor. ‘Gülünç’ diyor, ‘ırmak bağırır mı hiç?’ Sonra kendini işine veriyor. Sonunda başarıyor yazmayı; ‘Fetih’.

Konuk Evi’ne doğru yürüdü. Sonunda başarmıştı işte. Sevinçliydi. Bayan Y’ye anlatacağı bütün olanları. Ama neyi anlatacağı. Bak bunu hiç düşünmemişti. ‘Güler ban’ dedi içinden. Yo yo, en iyisi anlatmamalı. Peki ya doğanın bu denli duyarlığına ne demeli. İlginç bir yerdi doğrusu bu kent. Burada dağ ürperiyor, ırmak haykırıyor, çakıl taşları başkaldırıyordu. Hani inanılacak gibi değildi aslında. Hem inanmıyordu da Bay Y. Ama üşüdüğünü yadsıyamazdı doğrusu. Alnındaki soğuk terleri silerek ‘Evet üşüyorum’ diye düşündü. Konuk Evi’ne iyice yaklaşmıştı. ‘Evet üşüyorum’ diye söylendi, bu kez duyulur bir sesle. Sonra haykırdı birden denetimini yitirerek: ‘Peki ben neden üşüyorum?’

Kendini bildi bileli çocukluğunu anımsayamıyor Bay Y. Ona öyle geliyor ki hiç çocuk olmamıştır, ya da çocukluk dedikleri kaygan ve belirsiz çağrışımların ardında saklı, anımsanmasının pek de yararı olmayan, kaldı ki istense de kolay kolay anımsanamayan bilinçsiz zamanlarda yaşanmış bir zaman parçasıdır. Böyle düşünmesinde öksüz büyümesinin de payı var kuşkusuz. Bayan y’ye göre biri kalkıp da –söz konusu biri, annesi, babası, yakınlarından biri olabilirdi ancak- ona, arada bir çocukluğunu anımsatsaydı, elbette Bay Y, şimdiki gibi ‘anısız adam’ olmayacaktı. ‘Anısız adam’ deyimi de Bayan Y’nin. Aslında kocasının anısız biri oluşu pek önemli değildi. Mutluydu Bayan Y. Ne yazık ki kocasındaki bu eksikliğin sonraları bir çocuk düşmanlığına dönüşmesinden korkuyordu. İşte bu yüzden bir aydır bir çocuk beklediğini söyleyemiyordu bir türlü. Ama bu gün kesinlikle söyleyecekti. Kocasının sokak ortasındaki o korkunç bağırtısı, sanki bu konuda uyarılmıştı kadını.

(*) Aslında bu öykünün adı yoktu. Ama, öykü okununca adını görmemek mümkün değildi. Bu nedenle, adını ben koydum. (ih)

HAKKINDA YAZILANLAR

BİR YALNIZIN BAŞDÖNMESİ/YÜKSEKLERDEN TOPRAĞA ÇAKILAN BİR UÇURUM

*“hişt dostlarıma şunu haber ver
denize açıldım
ve gemim parça parça oldu.”
İlhami ÇİÇEK*

1978 yılının Nisan ayı mıydı? Öğle sonrası, saat 15:00 sularında mıydı? Dersten mi çıkmıştım? Öğretmenler Odası'na girdiğimde ilk kez gördüğüm birini takdim ettiler. Yeni gelen öğretmenlere gösterdiğimiz alışılmış protokol davranışlarına uygun bir biçimde, elimi uzattım. Sarp yüzüme iyi gidip gitmediğinden hep kuşku duyduğum zorunlu bir gülümsemenin soğuk maskesini takıştırıp “Hoş geldiniz. Adım Cahit Yeşilyurt. Fransızca öğretmeni” diyebildim. Her zaman yaptığım gibi, usulca yakamı sıyrıp bir sandalyeye ilişmeye, sigara ve çay ekiyle çeşnilendirmeye can attığım o dört başı bayındır uzetime gömülmek üzereydim ki, ‘tanışma töreni’ni yarıda bıraktığımı ayımsayarak sonunu getirmek için bekledim. Gri ile kahverengi arasında bir rengi olan, önü özenle iliklenmiş takım giysisinin münzevilik imgesi gibi duran kalıbı içinde, benekli güvercinler denli ürkek ve saygılı bir eğimle sağ elini uzatırken, pürüzlenen sesini açmak amacıyla sol elini sakınarak sıkılmış bir yumruk biçiminde ağzına götürüp yutkundu: “Memnun oldum. İlhami Çiçek. Edebiyat öğretmeni.” Diye çabuk bir ritim ve yumuşak bir ses tonuyla sıraladı sözcükleri. Davranışım soğuk gelmişti galiba, rüzgârda yan yatan bir tüy gibi eğilerek, şöyle bir duraksayarak ekledi; “Arif Ay’ın size selamı var. Ben sizi dergideki şiirlerinizden tanyorum.” Öğretmenler Odası’nın dumanlı, dağınık ve oldukça taşra taşilları üfüren muhalif havasında, ortak bir yan bulmuş olmanın bir denli sevinciyle koluna girdim ve kuytu bir köşeye değin öylece yürüdük. (Sanırım böyle oldu) Kırıkkale Lisesi’ne yeni atanmıştı. Babası öğretmen emeklisiymiş, ailesi de Ankara’ya yerleşmeyi düşünüyormuş. Bu nedenle başkente en yakın yer olarak Kırıkkale’ye yaptırmış tayinini. Kısaya yakın orta boylu, ince buğday rengindeki bir yüz ortasında hafifçe eğimli bir burun, ince dudaklarının pembeye çalan uçuk renkli kıvrımı üzerinde eril bir toplam gibi duran şık bıyıklar. Oldukça kısa kesilmiş favoriler ve başının yanlarından kırılmış yukarıya doğru genişleyen kumral saçların biçimlendirdiği sevecen bir baş figürü. (Bir ara gençler arasında ‘Travolta biçimi saç’ adıyla moda olan traş biçimiydi sözünü ettiğim). Hepsinden önemlisi, hüznün yaka-paça ettiği kişilere özgü, iki ürkek kuş tüneği gibi göz yuvalarına yerleşmiş iki kahverengi göz ve gözler altında belirsiz sürme izi örneği halkalar ortasından hep uzaklara kayıp giden uçan bakışlar. Belleğimin bana bir oyunu söz konusu değilse, işte belirgin çizgileri içinde İlhami ÇİÇEK. Akşamüzeri dersten çıktıktan sonra, gelip geçenlerin yüzünde, kendilerine karşı bir meydan okumanın gerekçelerini arayanların ısrırgan bakışları arasından süzülerek, bahar yelinin kanımıza çevik gençlik deprenişleri boşaltan fısıkiyelerine gerdiğimiz bordalarımızla kalabalıkları yara yara ilerleyip Sultan Sofrası’na gittik. Birlikte akşam yemeği yedik. Bir ara gecikmiş Sokrat gibi yanımıza yaklaşmış, mantık oyunları ile insanları apıştırmaktan tat almasıyla ünlü Süreyya Kahraman (lokantanın sahibi ve Kırıkkale’nin renkli siması) yanımıza yaklaştı. Kendisine İlhami’yi tanıştırmıştım. Yemek boyunca üçlü bir konuşma geçmişti aramızda, ne ki ‘replikleri’ hatırlayamıyorum şu anda. İlhami, sesinin saygı ve güzellik yayımlayan tınlarını aynı ölçülülük içinde sürdürerek sorduklarımıza kısa ve entelektüel cevaplar vermişti. Önceden otelde yer mi ayırtmıştı? Bizden bir kuşak büyüklerin ‘konuk evi’ olarak tutup şark usulünce döşediği, sonraları, Salih Yağlı, Ömer Güzey ve benim kirasını ödeyerek ara sıra baba evi kaçkını arkadaşlara, uzaktan gelen ani konuklara sığınak işlevi gören ‘konuk evi’ne (hemen mi, yoksa ertesi gün mü?) götürüp yerleştirmiştim İlhami’yi. Sanki yüz yıllık dostmuşuzcasına kaynaşvermiştik hemen. Hayatımın o dönemine değin böylesine hiç yaşamadığım, birkaç önemsiz sinir sürtüşmesi ayırık tutulmak kaydıyla, tökezletmeden sürdürebildiğim iki yıl sürecek olan bir birlikteliğin başlangıcıydı bu.

Konuk Evi’nin zilini çalınca, aralanan tül perdesinin arasından çoğunlukla İlhami’nin yüzü görünür, biraz sonra ahşap merdivenlerde patırtılar çıkararak yaklaşan ayak sesleri duyulur, genellikle mavi ve bol pijamasının içinde uykusuz geçirdiği gecenin dumanlı silueti gibi duran haliyle, hemen caddeye bakan kapının önünden gelip geçenlerin görmesinden sakınarak kapıyı yarı açar, çok kısa süren ayrılık anlarında kendisini yıllarca uzak kalmışçasına özlediğinden, ok gibi daldım içeriye. “Yahu neredesin sayın Yeşilyurt. Özledim seni” diyerek, gülerek karşıladı beni. Yıllarca üstünden geçen

ayakların anısıyla bel vermiş tahta merdivenleri tırmanıp sofaya çıkınca, anlamlı ve benim huysuzluğumun kabul edilebilir yanlarına dokunan tebessümüyle, elini girmememi ima eder bir biçimde önüme gererek “Bir saniye sayın Yeşilyurt” der, ben öbür odalarda gezinirken odasındaki sağa sola saçılmış kitapları, sigara izmaritiyle dolup taşan kül tablalarını el çabukluğuyla toparlar, odayı bir düzene sokar, coşku ve dostluk dolu bir sesle “Buyurun sayın Yeşilyurt. Oda görüşlerinize hazırdır!” diye çağırırdı. İçeriye girip bir köşeye kurulurken ağzı genişçe açılmış bir mizah tiryakiliğiyle gülerek:

- “Yahu ne ‘Ezazil’ adamsın. Ödüm patlıyor senden!” diye takılırdı bana. Katıla katıla gülerdik. Genellikle bu tür tatlı sataşmalarında, hoş bir Erzurum şivesiyle telaffuz ederdi sözcükleri. Kendisi Erzurum’un bir kasabasından olduğunu söylemişti. Ne ki yöresel özellikleri yok denecek kadar azdı. Bilirdi benim dağınık ortamdan sıkıldığımı, her gelişimde benzeri sahneler geçerdi aramızda. Sonraları, birkaç hafta içinde bende yerleştim ‘konuk evi’ne. İki yıl birlikte kaldık.

Hep okurdu, dalgın gezer, düşünür, uzaklara bakardı boyuna. Anatol France’ın ‘Edebiyat Hayatı’ adlı kitabında “Kitap Batı’nın afyonudur” deniyordu, çokça aşırı biçimde okuyanların afyon yutmuş gibi yaşadıklarını belirtiliyordu. Biraz da bu yoğunlukla örselemiş bir zihin, aşırı bindirildiğinden son derece gerilmiş bir duyarlık vardı İlhami’de. Önceden keşfedemediğim nice yazarı, nice ozanı o tanıttı bana. Asaf Halet Çelebi bunlardandır. İnsan onuruna son derece riayet ederdi. Hem de sayrılık ölçüsüne varan bir titizlikle. O kendi deyimiyle “azaldı/halk içinde yüzdeki ben gibiler” diye çerçevelediği ender kişilerdendi. Muhafız bir bakış bile incitebilirdi kendisini, o denli duyarlıydı. Ölçüye sığmayacak kadar cömertti: Sıkı mıydı O’nu bir adam geçebilmek ödeme yarışında! İkinci yıl sonuna doğru, Edebiyat Dergisi’ne şiirler verdiği ayların ertesinde sağlığı iyide bozulmaya başlamıştı. Gece gündüz çalışıyordu. Bu çalışmaların sağlığının bozulmasını etkileyen bir özelliği olmuş muydu acaba? Günlerce birkaç şiir üzerinde, üstelik yalnız kalmayı kendisi yeğleyerek çalışmıştı. Bir ara bana “olmuyor” demişti, “yapamıyorum!” diye kendini suçlar biçimde konuşmuştu. Yazdıklarını zorla elinden alarak, birden tadına varamadığımdandır herhalde, üstünkörü “güzel” demiştim de beğenilmediği samıysıyla üzülür gibi olmuştu. Dergide çıkınca şiirleri, Turan Koç övgüyle söz etmişti bana. Bense, geç tadına varanlar arasına düşmüştüm şiirlerinin. Yıllar sonra ‘Satranç Dersleri’ adlı uzun şiirini yeniden okuyunca, gördüm ki usta bir şair, devleri bile göçürecek çılgınlık azmanı bir acı duruyordu karşımda! Her zamanki doğal olgudur. Kişi, çok yakınındakini hemencecik anlayamıyor. Kimilerini anlamak için yüzyılların gerekmesi gibi...

Şiirlerinden anlaşıldığı gibi, içini kemiren bir kuşku (?), ara sıra gelip çullanan ve O’nu hücrelerine kadar vehim depremlerine uğratan acı, yalnızlık, kader karşısında duyulan hiçlik ve yitme duygusu, intihar saplantıları, yaşamının anlamsızlığı gibi temel öğeler iç yaşamının bilinmeyen yanlarını dışa vuruyor. Bunu kendi dizeleriyle birlikte izleyelim.

Yalnızlık:

“O şimdi
dışlanmış bir taş olarak
karlı kış gecelerinde
acılı bir genç şairin her geçişte
hüznüne tanık olduğu
metrük bir kümbet denli müşahhas
aşktır –ve o
ne rahîm bir yürüyüştür gecede”

Anlaşılmazlık Duygusu:

“(ben daha çok taşları mı anlıyorum nedir
ve nedir taş-
çakmaktaşı satranç taşı
sapan taşı göktaşı)”

Aykırı Durumuna Çağın, Bir Durum Alış ve Konumlama:

“tanrısız tecimevlerini caminin hemen önündeki
ana caddedeki aykırı kadın salınışını
yanlış konumunu gülün evlerde bahçelerde
ve hatta parklarını bile bu taş mekânın
reddetmek gerekiyor”

Acı ve Kuşku:

“çağa çıktığımda
kan –çoğalan bu sûret ve kendini
ta içerlerde bir yerin üşüyor- duymuyorsundur
yinelendir durur –şu sanki ne diye- akşam ki
dönüp nefsinin içine tuttuğun yüzündür
senin yüzün –paramparça
bölük pörçüktür
şu kuytu kalabalıkta
ivedi ve kirlisarı
dişiliğini kullanıyordur kuşku”

İntihar Gel-gitleri:

“dostlarım da
var –intiharlar
her akşam ıslak- yapışkan
saçlarıyla girip odama
paniğimden pay toplarlar”

Kesiksiz Hüzün:

“bu hüznün
mesnevisi yazılmadı
gürbüz tarhlar öldü”

Kader Karşısında Duyulan Hiçlik Duygusu:

“oyunda oyun oynatan başka
oyuncuların yem diye attığı –pat
asla yoktur
ve yalnız
koca bir yenik vardır ortada
koca bir güz oynanan
göstermelik bir sonoyunuydu
aldandın”

1980’den sonra görevini İstanbul’a aldırıp, ailece yerleştiler oraya. Üç yıl ya da biraz artık yaşadı İstanbul’a taşındıktan sonra. **Kısa dönem askerliğinin son günlerinde, komutanları (her kim ise) teçizatını almış, kendi başına gezinmekteymiş. (Hasta olduğunun ayırımına varmışlarmış, ma’lûlen terhis etseler kıyamet mi kopardı yani?)** Gittikçe nükseden bunalımının ardından karşı konulmaz bir biçimde parlayıveren kader flaşları, ve “...baş dönmesi/UÇURUM!”

Yıllardır, konuşmadım İlhami üzerine. ‘Don’ ancak çözüldü diyebilir miyiz? Amacım “ölülerinizi hayırla yâd ediniz” buyruğuna uygun davranış, anısına saygımı dile getirmektir; en çokta acımı. Bir şiir değinisi, ya eleştirisi yazmak değildi amacım.

O saf Anadolu insanı tipinin harika örneklerinden biri olan muhterem babası Kemal Bey, İlhami’nin küçüğü aydınlık dolu Lâtif Çiçek ve zarif Hakan Çiçek (adı bu muydu?) ne haldeler acaba? Allah (c.c.)’ın rahmeti gazabını geçmiştir. Bağışlanmasını diliyorum.

BURUK BİR ANDAÇ

Yıl 1975. İlk kez görüyorum Palandöken'i; borkünü giymiş bir derviş heybetiyle karşımızda. Her yer kar. İnsanı üşüten değil, ısıtan bir soğuk.

Bu, Erzurum soğuğu.

Üniversitedeyim. İlk kez karşılaşıyoruz: Tanıştırıyor Ali Göçer, Fuat Altınsoy; el sıkışıyoruz, kucaklaşıyoruz İlhami Çiçek'le. Her ders arası buluşuyoruz kantinde. Hep suskun. Hepimizin genel özelliği bu: Suskunluk. Az konuşuyoruz ya, 'öz' oluyor konuştuklarımız. Çağ, insan, sanat-edebiyat oluyor konumuz da. Bu ilk tanışma, gün gün boyutlanarak anlamlı bir birlikteliğe dönüşüyor.

Ankara'dayız. Soluk alıp verdiğimiz tek yer: Edebiyat'ın yönetim evi. O, Kırıkkale Lisesi'nde edebiyat öğretmeni ya, hemen hemen her gün Edebiyat'ın yönetim evindeyiz. Şiirler, yazılar, oyunlar, öyküler... Edebiyat'ın hazırlanışı, kotarılışı, postalanışı tüm yeryüzüne.

Sonra İstanbul. Hemen hemen her ayın birinci günü Erenköy'deyiz. Aylık bakımı, onarımı; içimizin, dışımızın. Yeryüzüne, insana değgin saptayımlar, kararlar; sanatın, edebiyatın özgün, özgül oluşumu. Yumağın katlana katlana büyümesi.

Yıl 1983. Tokat'ta kısa dönem askerlik. Ben geliyorum, O gidiyor Tokat'a. Sıkıntıyı aşan bir şey. Tam bir karabasan, günler.

Son olarak, Mevki Hastanesi'nin bodrumunda görüşüyoruz. Koridorda; "**Bahçeye bile çıkartmıyorlar**" diyor. "Sabret" diyorum, "Geçecek bu günler, yeter ki biz direncimizi yitirmeyelim" diyorum. Kitap, dergi götürüyorum ertesi gün. Kucaklaşıp ayrılıyoruz.

Mektubu geliyor Tokat'tan. Ne bilirdik bu mektubun bir veda mektubu olduğunu:

"Sayın Arif Ay,

Selâm, saygı ve bağlılıklarımı sunarım.

İyiyim. Hamdolsun.

20.5.1983'te [Ölümünden yaklaşık 3 hafta önce, Hüseyin Cahid Doğan], Ali Karaçalı'yla birlikte Turan Koç'a gittik. Gece yarısı kaldırdık. Sabahladık. Bizi görünce çok heyecanlandı. Bundan yararlanarak onu bir iyice konuşturduk. Nasibimizi aldık.

Bir gece kaldık, döndük.

Karaçalı da, ben de sevinç içindeyiz.

Yenilendik, bilendik, açıldık.

Güzel arkadaşlarımıza saygularımızı, selâmlarımızı iletin.

Bağlılıklarımızla.

İlhami Çiçek-Ali Karaçalı”

İlhami Çiçek, yiğit arkadaşımız, gittin, anıların, kitabın kaldı bize, zamana, buruk bir andaç olarak. Tanrı'dan sonsuz rahmet diliyoruz.

Hep deriz ya arkadaşım, biz, kökü bu toprağın derinliklerinde olan bir ağacız. Bir dal kırılır, bin dal göveririz. Bak, sen ne güzel söylüyorsun şiirinde:

“... döndü halk ve cüzzam ne gün yürüdü
ve hep bir yaprak değil miyiz ki
bir zaman yarıp çıkmak serüveninde
özdalımızı
topu topu bir mevsimi yaşarız işte
müşa'şa' bir sonbahar figüranıyız
hepimiz de
ve cüzzam ne gün yürüdü sormalı
değil mi ki ebabil
adil
bir infazın adıdır
ve insan
-ne şu ne bu-
iyi oyunundan
sorulmayacak mıdır”

“Şiir sandığını toprağa koyuyoruz” demişti Nuri Pakdil. O'ndan kalan: “Satranç Dersleri”.

İlhami Çiçek: “GöğEkin”lerden biriydi.

HÜZNÜN MESNEVİSİ

En çok hüznle oturup kalktık, hüznle söyleştik, hüznle hâlleştik. Hüznün şiirini yazdık hep. Neden? Gençliğimizin o ele avuca sığmaz yaşantısının şiiri değildi de hüznün ve acının şiiri? Gerçekten delişmen, ele avuca sığmaz bir gençlik mi yaşadık? Hayır. Yaşımızın şiirini yazmadık. Daha doğrusu, yaşımızı yaşamadık biz. Öyleyse neydi bizi hüznle, acıyla hemhâl ede şey?

Okumaya, düşünmeye başladığımız zaman anladık ki, biz büyük bir yıkımın çocuklarıyız. Biz bu büyük yıkımın enkazları arasından çıkan yaralı bir kuşağız. Dünümüz harap edilmiş, acımasızca kıyılmış dünümüze. Bize sunulan hayat dünden hiçbir iz taşıyor. İnandıklarımızla çelişen, inandıklarımızla taban tabana zıt bir hayatı nasıl yaşayacaktık? Elbette ki acıyla, hüznle, nefretle, buğzla. Ama, bir de yarını vardı. Bir öte dünya vardı. Bir şeyler yapmamız gerekiyordu. Üstelik, bir şeyler yapmanın sorumluluğunu yüklenenler olarak bir dolmuşu dolduramayacak kadar azdık. İşimiz çok zordu. Boşa geçirecek bir anımız bile yoktu. Fire vermeden çoğalmalıydık. Oysa, hep fire verdik. Dolmuş bir türlü dolmuyor ne çare.

Zaman nasıl da hızlı geçiyor. Dört yıl olmuş İlhami Çiçek vefat edeli. 1975 yılında Erzurum'da üniversitenin kantininde tanışmıştık onunla. Güzdü ve Palandöken'i karlar kaplamıştı. Sıcaktı kantin, şiirli bir sohbe dalmış, derslere girmeyi bile unutmuştuk. Bu tanışmayla başlayan dostluğumuz, arkadaşlığımız gittikçe anlamlanarak, boyutlanarak ölümüne değin kesiksiz sürdü. Kesiksiz diyorum, çünkü, artık Edebiyat Dergisi çatısı altındaydık. Edebiyat, salt şiirlerimizin, öykülerimizin, yazılarımızın yayınlandığı bir dergi değil, bilincimizin törpülediği, eğitildiğimiz, kalp atışlarımızı duyduğumuz bir okuldu aynı zamanda.

Derin bir şiir bilgisi vardı İlhami Çiçek'in. Divan Edebiyatı'nı çok iyi bilirdi. Ezbere beyitler, gazeller okurdu sohbetlerimizde. Kendi şiirini de böyle bir bilgi ve şiir geleneğimiz üzerine kuruyordu. Sağlam, özgün bir şiiri vardı. Değişik bir söylem getirmişti şiirimize. Acı ve hüzn, duygusallığın ötesinde bir şeydi onun şiirinde. Dünle bugünü keşiştirmiş, elde yalnız acı, hüzn ve ağıt kalmıştı.

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın
hüzn öylece orta yerdedir
tuhaf bir yarma yaşıyor
çepeçevre şeytan kilitleri”
diyordu İlhami Çiçek.

Takdir-i İlâhi; yazgı, en verimli çağında onu da çekip aldı aramızdan ölüm. Bir sanatçının, bir şairin yeri doldurulur mu, pek bilemiyorum ama, İlhami Çiçek'in çok kısa süren yaşamından bize kalan anı ve şiirleri onu aramızda yaşatmaya yeter ve artar bile. Çünkü o, şöyle diyordu bir şiirinde:

“döndü halk ve cüzzam ne gün yürüdü
ve hep bir yaprak değil miyiz ki
bir zaman yarıp çıkmak serüveninde
özdeşimizi
topu topu bir mevsimi yaşarız işte
müşa'şa' bir sonbahar figüranıyız
hepimiz de”

Bu satırları yazmaya başladığım şu Cuma gününde daktilomun tuşlarında salâ sesleriyle ona Allah'tan rahmet ve başış diliyorum.

GÖÇÜNÜ ERKEN YÜKLETEN ŞAİR

Can dost, güzel insan, yiğit arkadaş İlhami Çiçek'i kaybedeli dört yıl oldu. Bize bıraktığı tek şiir kitabı 'Satranç Dersleri' ve güzel, anlamlı anılarla avunuyoruz. Acı olan, acımıza acı katan, kaybettiklerimize yenileri ekleniyor. Zamansız ölümler; acıyı, hüznü dolu dolu yaşıyor bize.

İlhami Çiçek'in şiirleri Edebiyat Dergisi'nde yayımlanmaya başladığında yıl 1979'du. Ölümüne kadar geçen süre içinde sık sık gelirdi Ankara'ya, bizleri görmeye. Her İstanbul'a gidişimde de, mutlaka görüşürdük. Uzun yürüyüşlerimiz, uzun söyleşilerimiz olurdu. Sevinirdim. Sevinirdi. Mutlu olurdu. Mutluluğunu, sevincini zor anlardım. Kolay kolay belli etmezdi mutluluğunu, sevincini. İnanan bir insanın çilekeşliği, acı çekmişliği, hüznü okunurdu yüzünden.

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın
hüzün öylece orta yerdedir”

Saygı uyandıran bir ciddiliğe, hayranlık uyandıran bir inceliğe sahipti. Az konuşurdu. Konuşunca da dinletirdi. Havasına girince, içi içine sığmaz, bir çağlayan gibi akardı söyledikleri. Bilgiliydi, kültürlüydü. Çok şey öğretilip, çok şey algılatmıştır O'nun konuşmaları bana.

Güzel şiir yazdığı kadar, güzel şiir de okurdu o davudî sesiyle. Divan şiirini en iyi O bilirdi içimizde. Okuduğu dizeler hâlâ kulağımdadır.

Şiirini yazdığı satranç oyununu da iyi bilirdi. Birkaç hamle bile geçmeden mat oluşlarımı hiç unutmam. Yaşamak bir oyunsaydı, onu da iyi oynamalıydı. O'na göre, 'insan iyi oyunundan sorulacaktı' çünkü. İyi bildiği satranç'ın şiirini de hiç kimsenin yazamayacağı kadar güzel yazdı. Âdeta Türk ulusuna oyunun şiiriydi Satranç Dersleri. Güzel şiir oluşunun ötesinde, baştan sona insan edimlerinin bir yorumudur da. İnsanın var ediliş serüveninin temellenişidir.

Satranç Dersleri'nin ikimiz için ilginç bir anısı vardır. Bu şiiri, uzunca bir şiir olarak 1981 Temmuz'unda göndermişti Edebiyat'a. Uzunca ve tek bir şiir olarak düşünmüştü. Kitaptaki "Satranç Dersleri I ve II" başlıklı şiirler, "Satranç Dersleri" adıyla tek şiirdi. Edebiyat'ın teknik işlerini, sayfa düzenini ben yapıyordum o zaman. Dergi'nin o sayısına, her nasılsa o şiirin tümünü koymam mümkün olmadı. Epeyce düşündükten sonra, şiiri uygun bir yerinden bölüp Satranç Dersleri I ve II olarak yayımlamayı uygun buldum. Bu durumun hoşuna gitmeyeceğini bile düşündüm. Tam tersi oldu. Birkaç gün sonra bir mektup aldım. Şiiri ikiye bölmeme çok sevdiğini, bunun kendisine şiirin devamını yazma düşüncesi verdiğini, hatta "söyleyelim e bir haindir" diye başlayan bir bölüm yazdığını, gerisini de yazacağını bildiriyordu. Bu yüzden sekiz bölümde tamamlandı Satranç Dersleri.

1983 Şubat'ında, Heybeliada Sanatoryumu'nun balkonunda; "Satranç Dersleri'nin bu kadar uzun bir şiir olmasını sana borçluyum" demişti. O günlerde kitabı yayına hazırlanıyordu. Be o sıralar, Heybeliada Sanatoryumu'nda ağır akciğer tüberkülozu nedeniyle bulunuyordum. Çok ümitsiz bir haldeydim. Doktorların bile ümit kestiği zamanlar olmuştu. Sık sık ziyaretime gelirdi İlhami. Teselli etmeye çalışırdı beni. Umuttan, dirençten bahsederdi. Şiirden, sanattan, müzikten, martılardan, denizden konuşurduk. Kim bilebilirdi ki benim için beklenen sonun, çok kısa bir süre sonra onu bulacağımı?

Hastanedeki son günlerimde askere gitmişti. Beni de kendi hâlime bırakmıştı doktorlar. Gidip Maraş'ın Başkonuş yaylasına bir çadır kurup orada yaşamaya başlamıştım. Arada bir kente indiğimde mutlaka Ankara'daki arkadaşlarımı telefonla arıyordum. Bir gün, telefonun öbür ucundaki arkadaş söyleyiverdi acı haberi. Bugün gibi hatırlıyorum: "neden ben değil de İlhami?" diye düşünmüştüm o an. Takdir işte.

"aşkın da katları vardır
kadim kabarık bir öyküdür alınyazısı
Yazılamaz, anlatılamaz bu kabarık öykü: Yaşanır. Arayışımız, yürüyüşümüz, tedirginliğimiz durmaz
ama. Bir şeyler yapabilmenin telâşını, kaygısını yaşarız.

"çağı binip
cübbesinden gözü kara süvariler
çıkaran
o beyaz taş oyuncusunu nerde
bulmalı
tutup üzensinden öpüp
koklamalı"

SEMENDER, BİZE BAKIYOR

- Semender hâlâ yolun üstünde mi?

- Elbette. Ateşten gözleriyle bize bakıyor. Ama ben, son üç şiirler (Pavese*, Yesenin**, İlhami Çiçek) yanından geçip gidiyorum. 12 farklı intihar girişimi. 12 yeniden doğuş ve 12 ölüm. Dilin yitirilişi ve bulunuşu.

Neredeyse beş yıla yaklaşan umarsız bir savaş bu. Geri çekilmelerle, vazgeçişlerle dolu bir savaş. Yenildim mi yendim mi? Şair nasıl bilebilir ki bunu? Tek dileğim okurun, bu savaş çabasını hoşgörüyle karşılaması, savaşçının sızılarını biraz duyumsaması.

Budur şairin bekleyebileceği biricik ödül.

21 Aralık 1987 tarihli Güneş gazetesinde şair Ahmet OKTAY'la yapılan söyleşiden.

*: *Cesare Pavese. İtalyan şair. İntihar etti*

** : *Sergei Yesenin. Rus şair. İntihar etti.*

SATRANÇ DERSLERİ

İlhami Çiçek'in Şiirleri

İlhami Çiçek, genç yaşında canına kıymış bir ozan. Yalnızca şiir geleneğimizin biçimlerinden değil geleneksel düşüncenin içeriğinden de yola çıkarak günümüzün şiir yapısı içinde çağımızın çatışma ve çelişmelerini, bunalım ve açmazlarını ince bir duyarlılıkla yansıtan bir ozan İlhami Çiçek.

'Satranç Dersleri'nde:

“... çapraz özgürlüklerinde filler
acılardan yapılmış bir alanda
ne zaman ki esirler
yazsak defterlere sığar mıydı
şah açmazında vezirin ölümcül tutkusunu
yerine gören piyon da bir tufandır
içinde hep bir vezir sürekli mahzun
düz gider çapraz vurulur ve uzun uzun
günbatımlarını çağırıştırır...”

gibi dizeler, gerçekten iyi bir genç ozanı yitirmiş olmanın burukluğunu da duyuruyor okuyana.

22 Eylül 1983 tarihli Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan bir eleştiri.

SATRAŇ DERSLERİ – İLHAMİ ÇİÇEK

Sağ şiirin, hâlâ İkinci Yeni'nin ilk yıllarındaki “imgeleri yenileme, canlandırma” dönemini yaşayan bir örneği İlhami Çiçek'in şiirleri.

“her şey eninde sonunda sessizdir
bir günün kırılmağından
kalan ve tekrar tekrar kırılan
müteallim bir insan sesinin başlattığı
ağlamanın kırı
sessizdir”

Satranç Dersleri adlı uzun şiir, simgesel izleklerin karanlıklaştırıldığı bir şiir, ama yine de umut verici bir düzeyde.

1984 tarihli Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı eserinde yayımlanmış Mehmet H. Doğan'ın eleştirisi.

SATRANÇ DERSLERİ

İki bölümden oluşan kitapta 10 şiir var. 1. bölümü oluşturan ve kitaba adını veren Satranç Dersleri şiiri, kendi içinde 8 bölüm olup, kitabın yarısını almaktadır. Dergide yayınlandığı yıllarda da hayli dikkat çeken bu şiirde, satranç oyununda taşların hareketlerinden esinlenerek hayatımıza dair zengin imajlar veriyor şair. Taşlar ve oyunun kaideleri kadar asıl önemli olan, oyuncuların yargısı hakim. Satranç sabır isteyen bir oyun olduğundan insana sabrı da öğretir.

“Sabır
olmasaydı
yeryüzünde
bir gün
kalmabilir miydi”

diye soruyor. Sessiz ve düşünceye iten mısralar. Şairin bu sessizlik düşüncesi, dünyaya bakış açısını da birlikte getiriyor. Çünkü her şeyin sonu ve hatta hayatın sonu dahi sessizliktir. Şairin ilk kitabı.

İlhami ÇİÇEK
Edebiyat Dergisi Yayınları, 64 s.
Mayıs 1983, Ankara

1984 tarihli Yazarlar Birliği Türkiye Kültür ve Sanat Yılığında yayımlanmış M. Atilla Maraş eleştirisi.

İLHAMİ ÇİÇEK (Oltu 1954 – Tokat 1983)

Halk âşıklarının deyişlerine çocukluğunda aşık oldu. Şiire karşı alâkası da bu yaşlarda uyandı. Lise'deyken yazdığı "Otel Odası" adlı şiiri **Adımlar** dergisinin açtığı şiir yarışmasında birincilik kazandı.

Ortaokul ve liseyi Oltu'da bitiren şair, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yüksek öğrenimini tamamladı. Üniversite yıllarında Halk Edebiyatı'na ilişkin çalışmaları Erzurum'un mahalli gazetelerinde yayımlandı. Daha sonra Nuri Pakdil'in yönettiği **Edebiyat Dergisi**'nde görünen Çiçek, derginin sürekli şairlerinden biri oldu. Bu dergide yayımlanan şiirleri bu yıl içerisinde, **Satranç Dersleri** adıyla Kitap olarak toplandı. Şiirin yanı sıra, hikâye ve denemeler de yazan Çiçek'in bu ürünleri yayımlanmadı. İlhami Çiçek, daha önce yakalandığı sara hastalığına ait bir kriz sonrasında vefât etti. (14.06.1983)

Şairin, "entelektüel ve Müslüman bir zihne sahip olduğunu" (**Hamle**, Kültür/Sanat/Edebiyat Bölümü); "yalnızca şiir geleneğimizin biçimlerinden değil, geleneksel düşünce içeriğinden de yola çıkarak günümüzün şiir yapısı içinde çağımızın çatışma ve açmazlarını ince bir duyarlılıkla yansıtan bir ozan" (Cumhuriyet, Yayın Dünyası) olduğunu vurgulayan yazılar, şairin vefatından duyulan acıları dile getiriyordu.

Şairin tek eseri, **Satranç Dersleri**, Edebiyat Dergisi Yayınları'nın 40. kitabı olarak neşredildi. Kitap iki bölümde müteşekkil. İlk bölüm kitaba adını veren, sekiz kısımlık uzun bir şiirden meydana geliyor. Şair burada, satranç oyununu odağına alan deruni bir mecazla uzlaşmazlıklarını ve tedirginliklerini söylüyor. Söylüyor diyoruz, zira, şairin gerçekten ince ve titrek bir söyleyişi var.

Şehirli bir melâlle kotardığı mısralar zaman zaman orijinal noktalara varmaktadır:

"ıssız ve dokunaklı
diye sormadım çünkü ben
ağlayanları severim ve güzeldir ağlamak
denebilir ki
bir insan en
çok ağlarken güzeldir
vakit de akşamdı dışarıda kar vardı
kar yüzyıllardır alabildiğine vardı
insanlar doğar konardı konar göçerdi." (s. 29)

Yukarıdaki kısımdan önce gelen mısralar, şairin zaman zaman haykırabildiğini de göstermektedir:

“intikam içli bir marştır gerçekte
bir ara ses aygıtını yırtarak çıkarılırdı
o şimdi
dışlanmış bir taş olarak
karlı kış gecelerinde
acılı bir genç şairin her geçişte
hüznüne tanık olduğu
donuk bir kümbet denli müşahhas.” (s. 28)

Çiçek, mısra kurmadaki ustalığını belirli şiirlerine değil, bütün şiirlerine yansıtıyor ve bulduğu ustalıkları tekrarlamaktan ısrarla kaçınmıyor. Kitabın ikinci bölümünde daha bir açılanmış şiirlerle karşımızdadır şair: Kendisiyle çatışık, evrensel karşı karşıya bir şiir evreninde yüzen şair, ısrarla bir “bireyin türküsü”nü söyler:

“Umut kesilmiyorsa dostlarım
kesip
barikatlar kurarak kangrenli gövdemizden
şurada güneşe kaldı...” (Canlar)

Bu durum şu şiirinde açıkça gözlemlenebilir:

“kendini bildi bileli
yalnız
konumuyla ilgili yalnızlığında
gerçekten yalnız olduğunu sanarak
çıldırın
korkunç kalabalık bir adamdı dünya” (Bir Huylanması Öyküsü)

Tek kitap ve bu kitapta yer alan birkaç şiir, bize iyi bir şairi kaybettiğimizi sık sık hatırlatacak.

TARİHSEL KIYIMIN TRAJİK BİR TANIĞI: İLHAMİ ÇİÇEK

-İlhami Çiçek'e Rahmetle-

“Yalnızca şiir geleneğimizin biçimlerinden değil, geleneksel düşünce içeriğinden de yola çıkarak günümüzün şiir yapısı içinde çatışma ve açmazlarını ince bir duyarlılıkla yansıtan bir ozan.” İlhami Çiçek bundan altı yıl önce öldüğünde, böyle tanıtılıyordu bir gazete tarafından.¹ Bir dergi de, onun “entelektüel bir Müslüman zihne” sahip olduğunu yazıyordu.² İlhami Çiçek'i ve şiirini tanımak için bu saptamaların göz önünde bulundurulması zorunludur.

İlhami Çiçek Anadolu duyarlığına sahip bir şairdir. 1954'te Erzurum'da doğdu. Ortaokulu Oltu'da, liseyi ve Edebiyat Fakültesini Erzurum'da tamamladı. Daha önce yakalandığı amansız hastalık yüzünden bir kriz sonrasında 14 Haziran 1983'te Tokat'ta öldü.³ Öğrencilik yıllarında Halk Edebiyatına ilişkin çalışmalar yaptı. Daha sonra Edebiyat Dergisi çevresinde görülen şair, bu derginin sürekli yazarlarından biri oldu. Şiirin yanında öykü ve denemeleri de yayımlandı. Divan edebiyatını iyi bilen şair, şiirini böyle bir birikim üzerine kuruyordu. Satranç Dersleri, Edebiyat'ta 1981'de yayımlanmaya başladı. Sonra aynı isimle derginin yayınları arasından Mayıs 1983'te kitap olarak çıktı.

Arif Ay'ın söyleyişiyle Edebiyat Dergisi salt şiirlerin, öykülerin, yazıların yayımlandığı bir yer değil, bir okuldu aynı zamanda. Bu okulda insanlar eğitilir, bilinç törpülenir, birbirlerinin kalp atışlarını duyarlardı. İlhami Çiçek de bu okulun öğrencisiydi, onlarla aynı havayı solurdu. Bu konuda Arif Ay'ın yazdıklarını okuyalım: “Okumaya, düşünmeye başladığımız zaman anladık ki, biz büyük bir yıkımın çocuklarıyız. Biz de büyük yıkımın enkazları arasından çıkan yaralı bir kuşağız. Dünümüz harap edilmiş, acımasızca kıyılmış dünümüze. Bize sunulan hayat dünden hiçbir iz taşımıyor. İnandıklarımızla çelişen, inandıklarımızla taban tabana zıt bir hayatı nasıl yaşayacaktık? Elbette ki acıyla, hüznle, nefretle, buğzla.”⁴ Bu okulun bir öğrencisi olarak İlhami Çiçek'te yoğun bir hüznün duygusallığına rastlanır. “İnsanı ters konumundan içine yuvarlandığı evrensel yansıtır şiirlerinde. Oldukça gergin bir duyarlık görülür. İntikam içle bir marştır gerçekte, dizesinde toplu bir kıyımın karşı tavrına çıkılır. İçi doludur yaşanan hem bireysel hem evrensel trajedi karşısında!”⁵ Bu trajedi yazdırmıştır ona Satranç Dersleri'ni. Bu şiir bir bakıma insanımız üzerine oynanan satranç oyununun dile getirilişidir.

İlhami Çiçek yer yer bireyin acısını, hüznünü dile getirirken aslında aynı acıları paylaşan insanların duygularını dile getirmiştir. Bu itibarla yazdığı şiir birey bazında toplumun şiiridir. Toplumun acılarını birey bazında ele almış, öylece dile getirmiştir. Şiirinin kimi yerlerinde insan acıları, hüznüleri ve bir takım edimleri verilmeye çalışılırken, kimi yerlerinde de, bin yıllık uygarlığımız ve uğradığı felaketlere göndermede bulunulur. Geçmişte insanımızın yaşadığı kıyımları dile getirir. Şiirinin temi insanların edimleri ve özellikle hüznüdür.

Tanzimat'la birlikte yöneticilerin insanımıza gitmelerini buyurduğu yön Batı'dır. Bu açık start sonrası toplumsal yapı yıkıma uğramış, yıkım ise taklitten başka bir şey bilmeyen bir insan türü çıkarmıştır ortaya. Bu insan sadece kendisine taklit için öğütlenenleri işleyerek gün geçirmektedir. Geleneksel bir çok değer yerini Batı'dan alınmış çıkarlarına bırakarak yıkıma uğramıştır. Bu yıkım İlhami Çiçek'in şiirinde şöyle ses bulur:

“anlat
apaçık olanı
gecedir halk
etin önünde anlam
katledilmiştir”,

“parçala bu trajik geçiti

¹ Cumhuriyet Gazetesi, Eylül - 1983

² Hamle Dergisi, Temmuz - 1984

³ Türkiye Sanat ve Kültür Yıllığı - 1983

⁴ Zaman Gazetesi, Temmuz - 1987

⁵ Yedi İklim, Eylül - 1987

o taşı sür ey insan” dizelerinde insana seslenerek yaşanan kıyıma karşı bir tavır sergilemesi için bir piyon gibi ileri sürülmesine karşı çıkar.

“aykırı sür
çalka
de ki ey at kaskacı kabaran
ateş almış ve ey at kaskacı
diye bağırarak
o oyuncu
oynadığında seni
konuş benimle
sana hizmet danışayım”

Çağ ve insanını anlatırken çağdaş insanın kuşkunun kaskacı altında inleyişini betimler. Çağın insana getirdiği; kuşku, intihar ve panik gibi unsurlardır. Çağ değişimde dizesiyle başlayan bölümde bu durumu dile getirir:

“(çağ değişimde
o yüz
diyor yoruldu –aynalar
gösterebilir mi hiç- bana sonumu
nedensiz başladım oyunculuğa
bitireceğim rastlantıyla –oyunumu
dostlarım da
var- intiharlar
her akşam ıslak –yapışkan
saçlarıyla girip odama
paniğimden pay toplarlar)”

İlhami Çiçek kul olarak bir sınav sürecinde bulunduğu bilincindedir. Zamanın bir öğreti olduğu dile getirilir şiirinde. Sınavın zaman içerisinde veremeyenler âdil bir infazın içinde bulurlar kendilerini:

“topu topu bir mevsimi yaşarız işte
müşa’sa’ bir sonbahar figüranıyız
hepimiz de
ve cüzzam ne gün yürüdü sormalı
değil mi ki eabil
adil
bir infazın adıdır
ve insan
-ne şu ne bu-
iyi oyunundan
sorulmayacak mıdır”

Satranç Dersleri şiiri sekiz bölümden oluşur. İlk iki bölümü tek bölüm halinde yazılmışken, yayınlanmış esnasında ikiye ayrılmış, geri kalan altı bölümü de daha sonra yazılarak dergide yayımlanmıştır.

Şiirin birinci bölümünde satranç bir nehir gibi akıp giden zamana benzetilir. “Şiirin yürüyen gerçekliği içinde ‘veba, cüzzam, tanrısal buyruk’ alanı dışında kendini çarpık oluşturan bir insanlık için cezaya çarptırılmanın soyut algılanış ögesidir.”⁶ Bu bölüm şiire bir giriş niteliğindedir. İnsana, insanın tarihine bir giriş, insan fiillerine şiirsel bir yaklaşımdır:

“evet ilk aşk gibi bir şeydir ilk açılış
artık dönüş yoktur
kuşku bağışlanmasa da
tedirginlik doğal sayılabilir

⁶ a.g.d.

ancak
yürümenin dışında bütün eylemlerin adı
kaçış kaçış kaçıştır.”

Satranç oyununda her bir taşın ayrı bir psikolojisi vardır:

“yerine göre piyon da bir tufandır
içinde hep bir vezir sürekli mahzun
düz gider çapraz vurulur ve uzun uzun
günbatımlarını çağırıştırır.”

“iyi bir oyuncu en çok atları sever”, atların iyi oynanması gerekir. Ama bir oyuncu atları kaybettiğinde işi zorlaşır:

“sen ey atını kaybeden oyuncu
bir ilkyazdan koca bir güz yontan adam
bırak oyunu
artık
öyle bir yalnızlık düşün ki içinde
yeryüzünü kişnesin
bizim atlar.”

İkinci bölümde insanlık tarihi bir soruyla karşı karşıya gelir:

“nicoldu onca oyuncu
oyarak
ette oyuk seyirmesinden
oyun kurarlardı
kaçıp
da süleymandan
kaf dağında otururdu
anka nicoldu.”

İnsanın ilahi buyruktan habersiz yaşaması, ilahi buyruğa karşı tavır alması onu, kendi yaradılışına ters bir konuma iter. Yeryüzünü kana bulamaması için bağlayıcı bir neden kalmamıştır:

“taşlar sürüldüğünde
kaleyi buyruksuz düşündü mü kişi
demek ki bütündür sallantıda
demek ki gök de anlaşılmaz bir biçimde ölü
cinayetler de yeryüzüne paramparça dağılmıştır
aşk ve umut dağılmıştır.” İnsan ancak gerçek kimliğini ilahi buyruk çerçevesinde
oluşturabilmiştir. Bunun dışındaki çabalar sonuçta yıkıma götürür insanı:

“taşlar sürüldüğünde
alıp kişiyi kayalara çarpar buyruksuzluk.”

Üçüncü bölümde kendimizi bizzat oyunun içinde buluruz. Şair eBir'den bahseder. Taşlar dizilirken şah eBir'e yerleştirilir. Karşı tarafın şahı ise eSekiz'de yer alır. Bütün hamleler şahlardan biri mat oluncaya kadar devam eder. Şair burada bizi yaşadığımız asıl satranç oyununa götürür. İnsanımızı inancından uzaklaştırarak, bütün değerlerimizin yok olmasına neden olan yöneticileri ünler bize:

“söyleyelim eBir
ha
in
dir
eSekiz yok
yok ayrı bir düşman falan
genç çeri

ey e hattındaki budala
-Tanrım ne saflık-“. e hattı her taşın kendi açısından üzerinde buldukları yerdir. e hattına varışın amacı karşı tarafın şahını mart etmektir. Oysa asıl hedeflenmesi gereken şah, karşı tarafın şahı değil; kendi halkına ihanet içinde olan bizim şahımızdır. e hattındaki taş eSekiz'e değil, öncelikle eBir'e yönelmektedir. Şair uyarır bizi; “yok ayrı bir düşman falan” derken bu vurgulanır. Uyarıya karşı verilen cevap ilginçtir; insanımızın psikolojik yapısını açıklar:

“bir ara dilim sürçse
de at kaskacım anlatsam
desem ki Ha-
derler ki kemik atıyor
köpek resmine bu adam.”

Şiirini dördüncü ve beşinci bölümlerinde yoğun bir hüznün duygusallığı sezilir. Somut bir acı kendini hemen açığa vurur:

“yalnız hüznü vardır kalbi olanın
hüznün öylece orta yerededir
tuhaf bir yarma yaşıyordur
çepeçevre şeytan kilitleri”.

Beşinci bölümde Yakup, bir motif olarak yer alır. Yusuf, Yakup peygamberin oğludur, kardeşleri tarafından bir kuyuya atılır. Ve ölüme terk edilir. Bu duruma Yakup peygamber çok üzülür ve gözleri kör olur. Yusuf'un ölmediğine inanır ve ona kavuşabilmenin hüznünü yaşar. Bunun için Tanrı'ya sığınır, ona dua eder. Şair bu bölümde Yakup peygamberin hüznüyle insanımızın yaşadığı kıyım (oyun) arasında bir ilgi kurmaya çalışır:

“bir oyuna rast geldim
her taşı yakup hüznü”.

Kıyım sonrası sabırla yeniden yapılanma başlamıştır. Bu yapılanma “kabusa beyaz bir su” imgesiyle verilir:

“kabusa beyaz bir su
oyuluyordu
've sabır
olmasaydı
yeryüzünde
bir gün
kalmabilir miydi?”

Altıncı bölümde kıyım açık olarak dile getirilir:

“oylanan
göstermelik bir sonoyunuydu
aldandın
ağır taşlar verdik
(...)
ve ay seni bulduğunda
yani ki kanıtladığında kendini
ben
müthiş bir başlık atacağım
şiirime
sevgili gecem diye”.

Yedinci bölümde intikamın toplumsal kıyım sonrası dışlanması dile getirilir. Şairin Erzurum'daki evlerinin bulunduğu sokağın başındaki kümbet bir motif olarak geleneksel bir yapıdır. Toplumsal değişimle birlikte halk arasındaki önemini yitirmiştir. İntikam da bunun gibidir. Ama şairde bir aşk olarak karşılık bulur:

“intikam içli bir marştır gerçekte

bir ara ses aygıtını yırtarak çıkarılırdı
o şimdi
dışlanmış bir taş olarak
karlı kış gecelerinde
acılı bir genç şairin her geçişte
hüznüne tanık olduğu
metrûk bir kümbet denli müşahhas
aşktır –ve o
ne rahîm bir yürüyüşdür gecede”.

“bu taşı da sürüyorum
koyar gibi o güzel yapımın üstüne
ya da komaz gibi taş üstünde taş” derken kendi devrimci kimliğini öne çıkararak İlhami Çiçek, çarpık kentleşmenin sembolü olan gökdelenleri, Tanrısız tecimevlerini kapitalist bir yaşam biçimi olduğu için çarpıcı vurgularla yerer:

“reddetmek gerekiyor kimi taşları ve şeyleri
sözgelimi sapan taşım
-o göz çıkarır sadece-
ortadaki gökkasabı gökdeleni
tanrısız tecimevlerini caminin hemen önündeki
anacaddedeki aykırı kadın salmışımı
yanlış konumunu gülün evlerde bahçelerde
ve hatta parklarını bile bu taş mekânın
reddetmek gerekiyor”.

Son bölümde hüznün ve yalnızlık Ebûzer motifiyle verilir. Önceki bölümde

“azaldı
halk içinde yüzdeki ben gibiler” derken işaret ettiği yalnızlığını bu bölümde Ebûzer’le sembolleştirir. Ebûzer, İslâm tarihinde cömertliğiyle ünlü bir kişidir. Öldüğünde, yanında sadece bir dinar bulunmuştur. İlhami Çiçek de, yakınları, dost ve arkadaşları tarafından böyle bilinir. Son derece onurluydu. İnsanı ayakta tutan iskeleti değil, onurudur, derdi. Tanısın-tanımasın herkese karşı cömert davranırdı. Verdiği borç paraların çoğunu isteyip alabilecek bir yapıda değildi. Zaten verirken borç vermez, sadece verirdi. Bu yüzden Ebûzer, onun zihninde önemli bir yere sahiptir. Ama bunun yanında babasından para isterken kardeşini aracı yapardı.

“her dakika
henüz ölmüş gibi ebûzer
kimsesizsindir
içlemin gamevi ay emek”.

Şair, insanımızın bütün kıyımlara karşın direnme gücünü yitirmemesi gerektiğini ve bir erteleme psikolojisine kapılmasının yanlış olacağını anlatmaya çalışır. Çünkü zulüm ebedi değildir. Ama insanımız oynanan oyunun yeterince farkında değildir, ya da boyutuna karşı bilinci kuşatıcı olamamaktadır. Bir pasiflik içindedir. Şair bu yüzden sitem eder:

“çok kandil kırılmış -sanki geç
her şey için- niçin
ertelenir sanır insan her şeyi”.

İlhami Çiçek, geniş soluklu yaşayan, yaşadığını duyan, hisseden ve bu yüzden de hüznün sembolü olan bir şairdir. Şiirlerinde dünle bugünü birleştirerek yaşadığımız kıyımı anlatmaktadır. Ve o, bu kıyımın trajik bir tanığıdır. Çağdaştır şiiri. Kıyım sürdükçe onun şiiri daha bir anlam kazanacak ve yaşayacaktır. Ölümünün altıncı yılında Satranç Dersleri’ni yeniden anlamaya çalışırken kendisine Tanrı’dan rahmet dilemekteyiz.

Ayane’nin Haziran 1989 tarihli nüshasında yayımlanan arkadaşı Osman SELVİ’nin yazısı.

CUMHURİYET DÖNEMİ TÜRK ŞİİRİNE BAKIŞ

(...)

Ancak yazıyı bağlamadan, özellikle 1980'den sonra kendini belirginleştiren İslâmcı Şiir'in yükselişine de değinmek istiyorum. Bu şiir, Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, **İlhami Çiçek**, Arif Ay vb. gibi adlarında ve eylemci soldan katılan İsmet Özel'de görüldüğü kadarıyla doğrudan modernist şiirle bağlantılı gibi görünüyor bana.

Örneğin Karakoç'un ilk şiirlerinin İkinci Yeni ile tuhaf bir hısımlığı olduğu söylenebilir. Daha genç şairlerde de günümüz şiirinin soyutlamacı ve imgeci eğiliminin ağır bastığı öne sürülebilir. Ama bu şiir, gündelik yaşamın acılarına, yoksunluklarına ve reel yaşama itirazı ile de dikkati çekmekte, mistik içeriğiyle olduğu kadar siyasal yönsemesi ile de canlılığını kanıtlamaktadır.

Bu şiirin evrilmesinin de günümüzün dünyevî/lâik şiirinin evrilmesine bağımlı olacağını düşünmemize izin verecek belirtiler olduğunu söyleyebileceğimizi sanıyorum. Örneğin Necip Fazıl'dakine benzer 'sekte bir dindarlık anlayışı'nın sürekli beyanına rastlanmaktadır. Rahmetli **İlhami Çiçek**'in şiirinde gizilgüç halinde bir günah ve zina korkusuna ilişkin imgelere rastlanmaktadır. Korkunun varlığı, söylemek gerekir ki, arzunun varlığının da göstergesidir.

(...)

AGNOSTİK PARAFAZİLER

9./

NE 'EŞYA'YA KÖLE KALDI, NE DE 'AYNA'LARA SIĞINDI...

(...)

Gelgelelim 70'li yıllarda, 'şiiir'in üzerindeki ideolojik tahakkümler daha da ağırlaşır. 80'li yıllardaysa, 'şiiir'i ideolojik prangalardan kurtarma çabası, her şeyin önüne geçer... Cahit Zarifoğlu'nun cesurane poetik çıkışlarından, yeniliklerinden; Arif Ay'ın, **İlhami Çiçek**'in, Hüseyin Atlansoy'un feyz aldığı düşünüyorum. Sözelimi **İlhami Çiçek**, uzlaşmaz çatışkaların eşliğinde 'varoluş' sancılarını ruhunda 'boğuntu' halinde derinden duyar... Dahası: 80'li yıllarda 'intihar'ın, şairler arasında gizli bir 'din' gibi yayılmasından korkulur: 83'te **İlhami Çiçek**, 87'de Nilgün Marmara intihar eder... Sağ, müntehir şair **İlhami Çiçek**'in intiharını 'devlet sırrı' gibi saklar...

Sol, müntehir şair Nilgün Marmara'yı -Ece Ayhan hariç- yok sayar. Nass'ları sorgulayacak tartışmalardan sol da sağ da kaçınır! Sol'un dünyevî, sağ'ın uhrevî nass'ları vardır... 'İntihar', nass'lara isyan; 'şiiir', 'intihar mektubu'dur sanki: Bütün mânâları rafa kaldırır! Kelimeler, rüzgârlı metruk evlere dair uydurulan hikayelerdeki ecinni silüetleri gibi ruhumuzda gezer, şuurumuzu adeta bir mengene gibi sıkır... Sağ, müntehir şair **İlhami Çiçek**'i; sol, müntehir şair Nilgün Marmara'yı, aynı ideolojik ritüellerle aforoz eder...

*Öteden beri hep sormuşumdur kendime: Cahit Zarifoğlu, **İlhami Çiçek**'in şiiiri (ve intiharı) üzerine niye hiç yazmadı?! Yazsaydı, kendi şiiirinin ipuçlarını bulmamız daha da kolaylaşır. Sözelimi Ece Ayhan, Nilgün Marmara'nın şiiiri (ve intiharı) üzerine yazdığı yazılarda, kendi şiiirinin ipuçlarını da verdi...*

Yine de 80 sonrasında, farklı dünya görüşlerine sahip şairler arasında -zımnî de olsa- poetik köprüler kurulmasına katkısı büyüktür, Cahit Zarifoğlu'nun... Şiiirlerinde, sezgicilikle iç içe geçmiş çileciliğin 'çarpıcı ve yakıcı' söylemi vardır: "Dasein" in boğuntulu girdaplarına pek girmez! Ama 'Ölüm'ü anlamaya gayret eder...

(...)

http://www.arkaoda.net/modules.php?name=c_huseyin_duz_yazilar&op=yazi_9

C. Hüseyin DÜZ

“İLHAMİ ÇİÇEK, KARDEŞİM BENİM”

Kim bilir şimdilerde “Satranç Dersleri”ni? Okumak istediklerinde bir elim veriyor kitabı bir elim geri çekiyor gibi, arkadaşlara. Hem okunsun istiyor, hem de okunmasın. “Göğekin” gibi biçilen çocuk, “o beyaz taş oyuncusu”nu buldu mu?

“Tutup üzensinden öpüp kokladı mı”? Yeniden yayınlanır da bu kitap, İlhami Çiçek’in yaşamı kadar, şiirinin albenisi ve muhkem duruşu anlaşılıp teslim edilir mi? Kimbilir? Çok yürüdük uzak ve yakın İlhami ile. “O gitti ben gittim/sonunda müthiş bir kuşluğa vardık”.

<http://www.istanbulbirnokta.com/hursitziyataskent.htm>

H. Ziya TAŞKENT

İLHAMİ ÇİÇEK

İlhami Çiçek, Sara isimli şiir kitabını okuduğum Halis Altındağ gibi genç yaşta -29 yaşında- ölen, yine 'Edebiyat' dergisi çevresinden bir şair. 1983 yılında, Tokat'ta askerliğinin bitmesine kısa bir süre kala geçirdiği şiddetli bir kriz sonrası vefat etmiş genç şair. Aynı ay, tek şiir kitabı olan '**Satranç Dersleri**' yayınlanmış. 'Göğekin' adı verilen; yayınlanan ve yayınlanmayan bütün şiirlerinin, öykülerinin, hakkında yazılan yazıların ve ona adanan şiirlerin bir araya getirildiği bu anma kitabını 1994 senesinin Mayıs ayında okumuşum. Kitaptaki Arif Ay'ın, hele de Cahit Yeşilyurt'un yazıları şairin özel yaşamı ve şairliği üzerine oldukça dikkat çekici.

'Satranç Dersleri' şiirinden bazı mısraları çok beğenmiştim. Her ne kadar iyi bir oyuncu olamasam da, satrancı sevmemde hatta ondan önce öğrenmemde -ben satrancı 1994'ün yaz aylarında öğrendim- bu mısraların payı büyüktür. Lise arkadaşım Alparslan'la Sivas'ta sıkı sık satranç oynar ve oyun esnasında İlhami Çiçek'in bu mısralarını okurdum. Birkaçını buraya alacağım: 'Uzun bir nehirdir satranç', 'evet ilk aşk gibi bir şeydir ilk açılış / artık dönüş yoktur', 'iyi bir oyuncu en çok atları sever', 'şah açmazında vezirin ölümcül tutkusunu', 'o koca iskender ki / tuhaf matlar yapardı', 've satranç aslında dalgınların oyunudur', 'bu taşı da sürüyorum', 'nedensiz başladım oyunculuğa / bitireceğim rastlantıyla oyunumu'.

'Bir Huylanmışın Öyküsü', 'Resimde', 'Otel Odası' ve 'Son Öğrence' şiirlerinin yanına yıldız işareti koymuşum. 'Son Öğrence' çok tatlı bir şiir.

Şair olarak İlhami Çiçek'i, kaderi ve konumu itibariyle kendisine benzettiğim Halis Altındağ'a nazaran kendime daha yakın buluyorum. Ancak, 1970'lerde Ankara'da 'Edebiyat' dergisi çevresinde toplanan yazarlara ilişkin kafamda netleşmiş bir düşünce yok. Doğrusu Nuri Pakdil'in hiçbir eserini okumadım. Olgunlar Sokak'ta, onun bazı kitaplarını görmeme rağmen satın almadım. Ama Arif Ay'ın hem şiir kitabını, hem öykü kitabını, hem de dergide yazdığı yazıları derlediği 'Gece Yazıları'nı okumuştum. (Rasim Özdenören'i bu dergi kadrosu dışında değerlendiriyorum.) Yaşar Kaplan'ın da bir öykü kitabıyla, bir deneme kitabını okumuştum. İlhami Çiçek ve Halis Altındağ'ı da şiirleriyle tanımıştım. Sonuç: Dilleri, üslupları, sözcükleri itibariyle sola hatta sosyalizme yakın; duyarlıkları, idealleri, geçmişe bakışları ile dine hatta siyasal İslam'a yakındılar... Milliyetçi değillerdi, kemalist olmadıkları da gayet açıktı. Sosyalist mi idiler? Yoksa Nurettin Topçu gibi bir tür İslam Sosyalizmini mi savunuyorlardı? Bizden miydiler? Sahi neydi amaçları bunların? Edebiyat dergisi sadece bir edebiyat dergisi değildi. Kavgacı, davası olan, derdi olan bir dergi idi. O halde, yetmişlerin o rüzgarlı yıllarında, ülkücüler ile sosyalistler arasındaki çatışmalarda; bu dergi hangi saftaydı?

Hasan KARANFİL

İLHAMİ ÇİÇEK: BİR ŞİİR SANDIĞI

*“umut kesilmiyorsa dostlarım
kesip barikatlar kurarak kangrenli
gövdemizden
şurda güneşe ne kaldı”*

14 Haziran 1983 tarihi, hayat hikâyesi 1954 yılında Oltu'da başlayan Erzurumlu bir şairin hayatına nokta koyduğu tarihtir. "Sığ ve anlamsız ilişkilerden sürekli rahatsızlık duyan", "...has ve güzel ilişkilerin âdeta bıçakla kesilmiş gibi bitmiş olmasını kabullenemeyen" bu şair İlhami Çiçek'tir. Çünkü, herkesinki gibi değildir yüreği... Onunki şair yüreğidir. Ali Yüce'nin şairler için söylediği, "Cam gibi saydam / Keman teli gibi titretilmiş mısraları onun için de geçerlidir. İlhami Çiçek'e göre ise; "Yalnız hüznü vardır kalbi olanın".

Şiiri, çocukluğunda çevresindeki âşıkları dinleyerek tanımaya başlayan şairin, mısralara olan ilgisi ortaokul yıllarında artar, lisede ise yazmaya başlar. Lisede iken yazdığı "Otel Odası" adlı şiiri, o sıralar Erzurum'da yayımlanmakta olan Adımlar Dergisi'nin açtığı şiir yarışmasında birincilik kazanır. Erzurum'da, Edebiyat Fakültesi'nde okurken, mahallî gazetelerde edebiyat yazıları yazar. Şiir çalışmaları bu sırada daha bir yoğunluk kazanmış ve bu vadede kendine yer edinmeye çalışan İlhami Çiçek için şiirin önemi daha da artmıştır.

1978 yılında Kırıkkale Lisesi'nde edebiyat öğretmenliğine başlayan, bu yıla kadar Nuri Pakdil'in yönettiği Edebiyat Dergisi'nin bir okuru olan İlhami Çiçek, bu yıldan sonra derginin sürekli şairlerinden biridir. Artık, "Aradığı öğretisel duyarlılığı en canlı biçimde yaşayan bir çevrenin içinde bulunmanın sorumluluğunu taşımaktadır." Ve, "Bu sorumluluğu boyutlandırabilmek için yapmak istediği çalışmalar yüzünden sağlığı iyiden iyiye bozulma noktasına gelir."

Zaten sağlığına pek dikkat eden biri de değildir. Bir dönem Kırıkkale'de aynı evi paylaştığı ve aynı okulda çalıştığı Cahit Yeşilyurt'un cümleleriyle; "Gıdasını düzenli biçimde almaya hiç özen göstermezdi. Sigara ve çay baş köşeyi tutardı onun yaşantısında. Benim zorum olmasa yemek yemiş yememiş pek aldırmazdı."

İşte "Satranç Dersleri" adlı şiir kitabı, böylesine sıkıntılı ve sancılı dönemin ürünü olarak ortaya çıkar. Ki, satranca aşırı bir düşkünlüğü de vardır şairin... Yani somut biçimde sürekli oynadığı oyunun, soyut olarak şiirine yansımaları da denebilir satranç dersleri için... Yine Cahit Yeşilyurt'un ifadeleriyle, "Satrançta ender yenilen biri olduğundan herkes onda kendini denemeye (korka korka) can atardı. Rakiplerinin ardı arkası kesilmezdi." Anlaşılan o ki; satrançta ortaya koyduğu yenme gücünü, insanları duyarsızlaştıran hayata direnme noktasında gösterememişti. Zira; Rollo May'ın söyleyişiyle; "Bu sarsıntı çağında duyarlılıkla yaşamak gerçekten cesaret istiyor. " O ise bir şairdi ve bu duyarlılığı çok ileri boyutlarda yaşıyordu.

Sonra İstanbul'a gider. Öğretmenliğini Pendik Lisesi'nde sürdürür. Bu sırada evlenir ve bir oğlu olur. Bu günler, hastalığının da iyice alevlendiği günlerdir. 1983 yılının Mart ayı... İlhami Çiçek kısa dönem askerlik için Tokat'tadır. Hastalığının iyice artması sebebiyle, bir ara Mevki Hastanesi'nde tedavi altına alınır. İyileştiği sanılarak Tokat'a geri gönderilir. Ve, askerliğinin bitmesine çok kısa bir süre kala, geçirdiği şiddetli bir kriz sonrasında vefat eder.

Şiire ve düşünceye adanan bir ömür, yirmi dokuzunda son bulmuştur. Ardında; kaçışın, hayattan ve kirliliklerden kaçışın resmedildiği "sığınak sözcükleri" bırakan, "Pakdil'in 'Bir şiir sandığı' dediği İlhami Çiçek, şair olmanın ötesinde, tefekkür, çatışma ve inandığı öğretiyi hayata geçirmenin zihin çilesiyle kısacık hayatını ebedileştirmiştir" böylece...

Genç yaşında, sürekli kafasında taşıdığı ölüm gibi bir gerçekle yüz yüze gelen şairi anlatmaya çalıştığımız yazımızı, ölümünden önce yapılan, ama yayımlanmamış bir sohbetinden aldığımız bölümle noktalayalım: "Çağımız korku çağıdır. Umudla dengelenmediği için, erdem'e yer yok bünyesinde. Korkunç bir biçimde 'sınırsız ilerleme' melankolisiyle başı dönmüş. Bu yüzden hiç kutsal tanımıyor. Maddesel ve duygusal olanı abartarak, Tanrısalı yadsıyan bir uygarlık yönlendiriyor bu çağı: Batı Uygarlığı. (...) İnsan yalnız. Bütün ilişkilerinde eşyanın gölgesi. İnsanın temel eğilimleriyle, çağın eğilimlerinin böylesine çeliştiği bir başka çağ var mı sorusu hızla gündemlere giriyor. (...) Eşya sarasına tutuldu bir ara insanlık. Geçiyor işte. Tanrı gereksinimi çığ gibi büyümektedir."

İsmail Bingöl, Yeni Şafak, 15.07.2001

ŞAİRDİR, TEZ ÖLÜR

(...)

Otuz yaşın saltanatını göremeyen bir şair de İlhami Çiçek'tir. O da yazık ki Nilgün Marmara gibi 29'unda, bunalıma girdikten sonra tedavi gördüğü hastanenin 5. katından atlayarak canına kıydı. İntihar fikri onu da yoklamıştı belli ki, "İntiharlar/ her akşam ıslak-yapışkan/saçlarıyla girip odama/paniğimden pay toplarlar" diye yazmıştı bir şiirinde. Şiirlerini yayımladığı 'Edebiyat' dergisinin kaptanı Nuri Pakdil, ölümünden sonra, "Şiir sandığımı toprağa koyduk." demişti onun için.

(...)

Ali ÇOLAK

<http://aruz.com/gyazilar/siir.asp?id=234>

KINALI KAVAL: İLHAMİ ÇİÇEK

"ve hep bir yaprak değil miyiz ki
bir zaman yarıp çıkmak serüveninde
özdalımızı"

Caneriği

1954'te Oltu'da doğdu İlhami Çiçek. Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde yüksek öğrenimini tamamlayıp, önce Kırıkkale'de ardından İstanbul'da edebiyat öğretmeni olarak çalıştı. İstanbul'dayken evlendi, bir oğlu oldu. 1983'ün Mart ayında, kısa dönem askerlik için Tokat'a gitti. Kendisini için için yiyen bunalım, askerdeyken daha da arttı; Mevki Hastanesi'ne tedaviye gönderildi. Tokat'a döndüğünde, askerliğinin bitmesine çok kısa bir süre kala 14 Haziran 1983'te intihar etti.

İntihar öncesindeki iki tanıklık, sürecin nasıl işlediğini birazcık olsun aydınlatıyor. Ali Karaçalı, 1983 Mart'ında kendisini, askerdeyken ziyarete gelen şairle 1983'ün Mayıs sonlarındaki karşılaşmalarını anlatırken şunları hatırlıyor: "Tedavi için gittiği Ankara'dan yeni dönmüştü. İstanbul'a da uğramış, arkadaşlarını, ailesini, eşini ve bir yaşına henüz basan sevgili oğlu Abdurrahman Nuri'yi görmüş, yenilenmiş, güçlenmişti." Aralarında sıcak bir dostluk olduğu anlaşılan Karaçalı'nın, muhtemelen 1983 Haziran'ında, kışlasına ziyarete gittiğinde İlhami Çiçek'in "görüşmeye gelmemesi", önemli bir ayrıntı ve işaret; Satranç Dersleri'nin çıkışı karşısındaki soğuk tavrı da bu ayrıntıya dahil edilmeli.¹

İkinci tanıklık da Ali Karaçalı'nın yazısından: "–Aliciğim, dedi, bir mektup da eşime yazmak istiyorum. (...) Bir süre sonra 'Aliciğim şiir tamam!' diye seslenince şaşırılmışım. Kâğıdı çıkarıp uzattı. Gerçekten şiirdi. 'Temalar' şiirinin ikinci bölümüydü bu. Kâğıda 'Sevgili Karıma' hitabıyla başlamış, şiir gelince mektubu ertelemiş, şiir bittikten sonra mektubu tamamlamıştı." Karaçalı'nın birazdan üzerinde duracağım "Temalar" adlı şiir için yorumu, "Şiir adeta O'nun yazdırılan son sözleri gibiydi" olmuştur.

Şiire ilgisi yaşadığı şehrin sözlü kültür ortamında başlayan İlhami Çiçek'in lisedeyken yazıp Adımlar dergisinin açtığı şiir yarışmasına gönderdiği ve birincilik kazandığı "Otel Odası" şiiri, sözün gücünü fark ettiği ilk ürünüdür. Sonra Edebiyat dergisi çevresine girerek şiirlerini orada yayımlamış ve tek kitabı *Satranç Dersleri* de Edebiyat Dergisi Yayınları'nın kırkıncı kitabı olarak Mayıs 1983'te çıkmış.

Mahzundur

Sara nöbetleri, söze sığınmış, edebiyata tutunma çabası ve yirmi dokuz yaşında intihar. Yakın çevresi; İlhami Çiçek'in intiharını bir şanssızlık, "sara hastalığına ait bir kriz", "karşı konulmaz bir biçimde parlayıveren kader flaşı", "şiddetli bir krizin sonu" olarak yorumladı.² Bu tür yorum ve sunuşlarla eylem, örtülerek bir "kaza"ya dönüştürüldü. A. Alvarez diyor ki: "İntihar bir tutkudur ve ancak bu tutkuya üstün gelindiğinde gerçekleşir. Sadece bir tarafın üstün geldiği ve yarı kazanılan bu son *zaferi bürokrasi ve görgü kurallarından dolayı kötü bir kazaya dönüştürmek* var olan yanılığara son bir yanılığ daha eklemektir."³ Görebildiğim kadarıyla İlhami Çiçek'in çevresinde olanlardan sadece Cahit Yeşilyurt, durumun dehşetini fark edebilmiştir. Bunda, Çiçek'le bir ara aynı evi paylaşmış olmasının etkisi bulunduğu kadar onu intihar noktasına getiren sorunları, olayları da yakından bilmesinin payı olsa gerektir. Benim de İlhami Çiçek'in bu yazıya başlık olarak düşündüğüm "şurda güneşe ne kaldı" dizesini yazısının başlığı yapan Yeşilyurt, şairin intiharı karşısında, tedirgin olduğunu ve korkuyla örselendiğini belirtir:

"İlhami'nin ölümü beni oldukça tedirgin etmiştir. Bir süre acıyla karışık korkuyla örselendim. Üç yıla yakın bir süre düşünmek istemedim hatta. 1983'te Satranç Dersleri 'Edebiyat Dergisi Yayınları'ndan çıkınca kitabımı elime almaya korktum. Olayın sonlanmış biçimiyle Tanrı razılığı arasında kalan çapraz düşüncelerin ağına düşmüştüm."

Bana kalırsa, Cahit Yeşilyurt'u tedirgin eden ve korkuyla örselleyen; yaşadığı, sevdiği, yiyip içtiği bilinen bir dostun sonu değil sadece. Yine Alvarez'e bakıyorum: "Nasıl öldükleri, inandıkları değerlerin son bir ölçüsüydü." (s. 65) Kimileri intiharı "kötü bir kaza"ya dönüştürürken Yeşilyurt, tam da Alvarez'in saptadığı noktada tedirgin olmuş ve korkuyla örselenmiştir. İnandığından farklı bir

cevap vermiştir İlhami Çiçek hayata. İnandığı değerler, Yeşilyurt dışında, verdiği cevabın ağırlığını kaldıramamış gibidir.

Ölümünden çok kısa bir süre önce yazdığı "Temalar" başlıklı şiirinin ikinci bölümü, İlhami Çiçek'in şiirinin ana hatlarını verdiği kadar bir sınır çizgisinde olduğu haberini de iletiyor. Yalnızlık, iletişimsizlik, sözcüklere sığınma ve melânkoli, bu şiirin duygu dünyasını ağırlaştırıyor:

"üfleyeni kalmamış kınalı bir kaval kadar mahzun
kınalı bir kaval kadar mahzun
kınalı bir kaval kadar mahzundur" (Göğ Ekin, s. 79)

Nerden çıkıp gelmiştir "kınalı kaval"; hangi izlenimleri taşımakta ve hangi sesleri duyurmaktadır? Mahzun kınalı kavala ses verme girişimi, baharın getirdiği bir istektir belki, bir tutunma çabası belki de; caneriklerine dikkat edilmeli:

"o
yani yirmi dokuz yaşında
yani ceplerini canerikleriyle doldurup
sokaklarda
bademli düşlerle eyleşen aylak adam"

Bu, cepleri canerikleriyle dolu "aylak adam", "bir şehirde / bir duvara asılı / üfleyeni kalmamış kınalı bir kaval kadar mahzundur". *Satranç Dersleri*'ndeki şiirlerin tamamı düşünüldüğünde, sıkıntının kaynağının bütünüyle şehir olduğu söylenemez. Onun şiiri üzerine söz alanların anlaşmış gibi vurguladıkları üzere, şiirinde belli bir ideoloji için de yeterli veri yoktur. Örneğin Cahit Zarifoğlu ile Erdem Bayazıt'ın ucu belli bir dünya görüşüne açılan imaları da, vurguları da yer almaz şiirlerinde. Sadece Satranç Dersleri'nin son şiiri olan "Sessiz" in bitiş dizelerinde şunlar söylenir:

"filistinde akşamüstleri
sessizlik bir file somun gibi"

Bunların da ideolojik bir bağlanmanın içinden çıkan dizeler olmadıkları, şiirin tamamı göz önüne alındığında anlaşılır. Şiir, "her şey eninde sonunda sessizdir" dizesiyle başlar ve yoğunlaştığı birimde şu dizelerle devam eder:

"gelen akşama
geçen akşamın içlenmeleri dadanmış
bu kahır sessizdir"⁵

Satranç Dersleri'ndeki şiirler, duyusu Müslüman muhafazakâr bir çevrede belirlenmiş bir şairin sesini yansıttıkları kadar bu duyusun insanı kavrayan noktalarını belirginleştirmeleri bakımından da önemlidir. Duyuş, içinde olgunlaştığı çevreden aldıklarını göndermelerle, söyleyişle, motiflerle iletir. Örneğin, peygamberlere ("bir oyuna rasgeldim / her taşı yakup hüznü", s. 23; "faniliğindir o ağaç ki / zekeriyya onda saklıydı", s. 35.), din ulularına ve Doğu'nun aşk anlayışını kabullenme ve bu aşkın büyük figürlerine göndermeler ("ey aşk elbet / başındadır belâ kitabının / ne çok dilin var", s. 25; "bir adam anlattılar leylayı avuçlarında gizliyormuş / bir adam koynunda taşıyormuş onu", Göğ Ekin, s. 85) vardır. Söyleyişte, Kur'ânî ses denilebilecek bir özellik fark edilir:

"... avda
yine geri dön bu son
yoksa öleceksin gurbette
dedi ses ve işitip ağladı
o koca iskender ki
tuhaf matlar yapardı
mat oldu olağan biçimde" (s. 15)

"metrûk bir kümbet denli müşahhas
aşktır – ve o
ne rahîm bir yürüyüştür gecede" (s. 28)

Koygun Minyatür

Hoşnut değildir İlhami Çiçek ve bu hoşnutsuzluk, çıkış noktasını belli bir duyuştan alsa da duyusu belirleyen merkez, burada olan ve seçerek sorumluluk alan insanın yalnızlığını ve trajedisini kuşatmaya çalışır. Varoluşçu bir seçme, farkındalık, burada oluş ve sorumluluk bilinci taşır şiirin öznesi de o şiiri yazan şair de; fakat varoluşçuluğun "fırlatılmışlık" ekseninde değildir, "buyruk"la bağlanmaya açık ve susuzdur lâkin buyruk yitirilmiştir. Buyruk olsa, şiirlerde görülen şiddet dışarı taşacaktır; buyruk yitirildiği için özne şiddeti kendisine uygulamakta, içine kanamakta, başka bir deyişle kan kaybetmektedir. Ben İlhami Çiçek'in intiharını tam da burada görüyorum: Kanamamın acısına dayanamamış, kanamaya son vermek istemiştir. Şiirlerindeki insan, bu yüzden hayli gergindir, saçlar isyana her an hazırdır ("ve işte öyle oldu / köye ilk gelen jipin altında / arkadaşından fıskıran kanda da / yine öyle bağırarak kalkıp / ve böyle başladı saçlarının isyanı", s. 51) ve yine bu yüzden gerginliği alınmak istenircesine ölçün zamanlara çıkarılır, çıkarılmaya çalışılır ("ne çok güz ölüsü böyle / diyorum küllerinde bir ateş çatsam", s. 47). Çıkan yer ise yalnızlıktır ve yalnızlık, şairin "sevgili gecem" diye sahiplendiği geceleri akın eder hep:

"-de bana bu esrime
bu koygun minyatür yalnızlığından
başka nedir-" (s. 24)

Çiçek'in şiirlerinde Ay'ı hayranlıkla izlemesinin, yitirilen buyruğa inanç ve saygıdan ileri geldiği kanısındayım. Şiirlerinin taşıyıcı temel figürlerinden olan at, çağı Ay'a bakarak kişner. Bu yüzden yanılmış bir attır o ve:

"yanıldıklarında
kaygan
o karangu duvarına çarpıp kuşkunun
düşer ölür atlar" (s. 24)

Her ne olursa olsun "iyi bir oyuncu en çok atları sever"; çünkü bağlanmayı aşar, gitmenin içinde o da vardır ve at kapaklandığında her şey biter. "etli kanda sıcak kemik soluk alıyordu", "etinden bölük bölük et koparıldı" dizeleriyle ürperten İlhami Çiçek, dehşet verici bir resim çizer; resim, onun dehşetidir, imkânın yok oluşudur:

"Çökük bir kapı
bir at kapaklanması resimde
...
bir resim neyse odur
bir at
bir kere kapaklanmışsa
kapaklanmış bir attır o" (s. 59)

Böyle açık dehşet tablolarının yanında, sevgi ve aşkla sıcaklaştırılmış tabloları/imaıları da vardır şairin ve bir tutamak, bir kurtuluş çaresi olabilirse o aşktır; "dili fal olan" bir aşk, ceylan ürkekliğinde, kabartılmış bir alın yazısı gibi bir aşk:

"kesik kesik solur
avcının elagözlü nesnesi" (s. 35)

Bu *minyatür aşk*, çağa yenik düştüğü için geriye hüznü kalmıştır; İlhami Çiçek'in şiirinin kalbi olan, o "kınalı kaval"ın bildiği hüznü. Azar azar kopan insanın biriktirdiği hüznü, şiirine kan vermiştir:

"yalnız hüznü vardır kalbi olanın
hüznü öylece orta yerdedir" (s. 22)

"Hüznümüz Allah'adır" diyen bir duyusun içinden gelen şairin hüznün merkezine iltica ettiği de söylenebilir. İltica öncesi burada sabırla dayanmıştır; sabır bittiğinde ise olan olmuştur:

" 've sabır
olmasaydı
yeryüzünde
birgün kalınabilir miydi?' " (s. 23)

Henüz sabır varken, "Son Öğrence" şiirinde olduğu gibi, devleri etrafındakilere söylemiştir şair; ama çocuklar susup dinlemiş midir acaba:

"ve doğurgan bir sessizlikte
okudu savaş duasını yüksek sesle
ve dedi 'herkes okusun'
çocuklar susun" (Göğ Ekin, s. 87)

Hayata, yakınımızda verilen bir cevabı "kötü bir kaza" diyerek geçiştirdiğimiz sürece, kendimizi satrancın dışında tutmaya, görmeye çalıştığımız sürece, burada olup biteni anlayamaz ve şu uyarıyı hafifsemiş oluruz: "yerine göre bir piyon da bir tufandır" (s. 11); ama,

"ve insan
-ne şu ne bu-
iyi oyunundan
sorulmayacak mıdır?" (s. 33)

"Sana ruhtan soracaklar; Musa'nın kavmine söyleme" uyarısının içinde oluşmuş bir bilinç, iyi oyununu oynamıştır. Bu oyunun sonunda, "yürümenin dışında bütün eylemlerin adı / kaçış kaçış kaçış [mı]dır" gerçekten?

1: Ali Karaçalı, "Herşey Eninde Sonunda Sessizdir", Hece, S. 6, Haziran 1997.

2: Göğ Ekin (İlhami Çiçek'in Anısına), Çiçek Pazarlama, Ankara, 1991.

3: A. Alvarez, İntihar-Kan Dökücü Tanrı, (çev. Zuhal Çil Sarıkaya), Öteki Yay., Ankara, 1992, s. 81. Vurgular bana ait.

4: Göğ Ekin (İlhami Çiçek'in Anısına), Çiçek Pazarlama, Ankara, 1991, s. 13.

5: Satranç Dersleri, Edebiyat Dergisi Yay., Ankara, Mayıs 1983, s. 61; Göğ Ekin diye belirtilmedikçe bütün şiir alıntıları bu kitaptan yapılacaktır.

*: Ölümünden sonra yayımlanan, bir söyleşi için hazırladığı cevapların birinde, "seçerek sorumluluk alma"yı öne çıkarır ve şiiri de buradan gördüğünü işaret eder: "Seçiyorum; ben bu birikimsiz olamam. Şiir de öyle. Her şey öyle değil mi bir bakıma? İnsan, şiir, ... deniz bile. Öyleyse tarihi konumlamam gerekiyor varoluş sınavından geçebilmem için. Beni sorumluluk'la boyutlandıran öğretisel bilinçle yaklaşıyorum tarihe. Şiirin insana ulaşması, onu kalbinden kavraması da buna bağlı. Yoksa kör olur gözleri şiirin. Bir yaşantıdır, 'bir ince akım'ı yaşamaştırmanın uzun serüvenidir şiir. Bir 'akım'; yüzeye pek yansımayan derinlerden süren bir dalga; insanı yakan, esriten, kıpırdatan bir şey..." (Göğ Ekin, s. 106.)

(Sonsuzluk ve Bir Gün dergisi, S. 3, Temmuz-Ağustos 2005, s. 25-28.)

Mehmet Can DOĞAN

ADANMIŞ ŞİİRLER

İLHAMİ ÇİÇEK

Ey kalp!
gece olsun,
vehmi ve cinneti emziren -Avcundadır
çocuğun ve delinin,
Allahın eli-
layemut gece -Gezginin saatidir ki
titreyen kandilin nurunda
arar kendi yazısız taşını
her mezarlıkta

Derunumda
ağır ağır kurudu kırmızı zakkum,
karardı sebinin mermeri
ve gizlendi bu belleksiz zamandan
sönen bir yangın gibi
kûfi.

Ezelden beri mi göçüyorum ben?
Her hayal
kalbe döner
ve vurur bir eski
saatin sesiyle:
-Bana gel.
Kimdir ki o ben,
mevsim
bir yaprak ırmağı gibi
akıp gider içinden

Ey gözüne tuzla sürme çeken Şıblî !
Başka dudaklar da var
zikrla tara olan.
İblis
ve iğva beni uyutmayan

Ürktüm bu yüzlerden -Bu kadın yüzleri
ki güzellik
saptırır imanı
-örtünmelidir-
Mangalın korunu avcuna koy da
hatırla:
nasıl unutmuştu 20 yıl Kur'an'ı
İbnü'l Cella

Yine de
tene yöneldim. Püsküren
bir yanardağ gibi
lav akıttım her yanımdan
öleyim diye isteğimden önce

Seyret beni Adem,
Seyret beni Doktor!

Her göz başka bir hayatın vampiri

Yaşım 27 -İnsan
kökü çürümüş çınar gibi
apansız ihtiyarlar-
Azaltmıyor, azaltmıyor
müezzinin sesi
göğsümdeki kederi

Veronal ve lüminal. Naylon
ve plastik
kent ve çöl

Dün geceydi yandım
"yaşayan sağlam delile
dayanarak yaşasın"
diyen ayetle

Ey Rab
çürük benim delilim
Nereye ait ki
bu hicranlı suret?
Bu gözler
çoktan kesti dünyayla o karanlık
sohbetini.
Satranç ve dil
yeniktir ezelden

Bakıyorum pencereden
sırtımda patiska bir gömlek
ve avcumda
Allahın eli,
yerin en dibine

"Yalnız hüznü vardır
kalbi olanın"*

Intiharla bir söyleşi
bu kitap.

Edemediğim
ve edebileceğim
intiharlarla.

Her insan
aklında en az bir kez
öldürür kendini.
Çünkü biliniyor artık;
tek içgüdü değil
yaşam içgüdü.

Sözcükleri seçen kişi,
zamanı sorgular durmadan
ve bu güncel zorunluluk,
isteyelim istemeyelim;
tarihsel bir an'da
ontolojik bir sorun olarak da
belirir.

Galiba şu
intiharın kökenindeki soru:

Onaylıyor muyum?

Buradan bakıldığında,
bir "öteye geçiş"
sorunu değildir intihar.
Tam tersine:
bir "burada oluş"
sorunudur.
Sartre'ı anımsayalım:
"İntihar
bir başka yoludur
dünyada varolmanın.
Camus'den yüzyıl önce
Novalis yazmıştı:
"İntihardır
tek felsefe sorunu."

Bu yüzden
yaşamın da
sorunudur.

Yaklaşık olarak
“her yerdedir yaşam“
diyor Seneca.
Ama bu yaklaşım,
dünyasının “aydınlık”tan
görünüşünü yansıtıyor;
gelgelelim
bir de “karanlık” yan var
tarihin içinde işleyen.

Bu ikilemi
şöyle dillendiriyor
Sergei Moscovici:
“Ölüme hayır demek yetmez
yaşama evet demek gerekir.”

“Evet“i söylerken
kekeleyen,
adaydır ölümün.

Ve insan
en beklenmedik anda
en umulmadık anda
kekeleyebilir.

Yesenin’i onaylamayan,
“bu hayatta ölmek
kolay iş,
yeni bir hayata başlamak
güç olan“
diye yazan Mayakovski,
yine de öldürdü kendini.

Benzer bir yazgıyı
Paylaştılar gencecik Can İren’le
60’ını geçen Rasih Güran.

Yanlış’la doğru’nun
sallantılı olduğu bir zemin bu.

Kesin olan şu:
Kur’an’ın da İncil’in de
kovulmuşu’dur müntehir.
Büyük Yetke’nin amansız
muhalifi’dir de ondan.

Bir de Şu:
umut besleme olanağı
kalmamıŐsa, yaşamın
anlamı da kalmaz. Eğer
verdiğimizin dışında
verebildiğimizin dışında
bir anlamı varsa.

Bu kitabın adını andığı,
ölümlerini bir bir
denemeye çalıştığı 12 insan,
korkak oldukları kadar cesur
umutsuz oldukları kadar
umutluydular.
YaŐamlarından da
ölümlerinden de çıkaracağımız
dersler, unutulur gibi değil.
Yapıtları ise ilerinde
kendi suretlerimizin yansıdığı
kristal aynalardır

Edemediğimiz
ve edebileceğimiz
tüm intiharlar
ateşten gözleriyle bakıyorlar
yolun üstündeki
bir semender gibi

Yol Üstündeki Semender, Ahmet OKTAY, Ada Yayınları, Ekim 1987.

İLHAMİ ÇİÇEK

“...ve her şey bir kader iledir.”
ey atını uçurumlara süren çocuk
terkisinde taşıdığın rüzgarla
acının ağacından “toy bir yaprak” düşürdün

ölüm de bir miraçtır tersinden
kıyası mukassim olsa da
ey uçurumlarda açıp
uçurumlarda solan çiçek

ye’sin infazı gerekti
mat ve cinnet: yazıldı çünkü o kitap
levh-i mahfûz ve muktezî
“bir ilkyazdan koca bir güz yontan adam”
köpürttün akıl atını kapaklandın
hükümünde âdil olan yalnız o’dur
çünkü “kadim kabarık bir öyküdür alinyazısı”
ve her şey kaza ve kader mühründe kazılı

ey oğul veren Çiçek
kanının dengi kalbinin nuru
“buruk bir andaç” olarak bıraktığın
abdurrahman nuri
büyüyor ve görüyor seni
kitap denen o derin sınırsız aynada

'SEVGİLİ GECEM'

*"...ve ay seni bulduğunda
yani ki kanıtladığında kendini
ben
müthiş bir başlık atacağım
şüirime
sevgili gecem diye"*
İlhami ÇİÇEK

I

Geliversen de zamana koşut
gelsen kapımıza
bir sevda saati

Eski, yalnız kaldı
şimdi bize
bu mor yaşmak
sonunda her şey
bir yenilgi mi
çok acı çok
ya siz –neredesiniz
bir de kuşluk saati
bekleriz
hızla geçer güvercinler-

II

Bakardın hep iki adam arasından
uzar da uzardı gölgen
bir başka ikindiye değin

bir sessizlik
evlere girere de
zeytinsiz akşam sofralarına
düşerdi demet demet

Buğulanır ve susardı toprak
bir görmeliydiniz ki
tan ağarır
yağız atlar geçerdi üzerinden

III

Sabaha çıktınız
selâm size ey yolcu!
bir ömür daha geçti
alev alev kalbinizden

Öyle ki ilksiniz her yeni gün
kınından kılıcını çeken
bir çeri
uslanmamış bir çocuk gibi

Edebiyat Dergisi'nin Temmuz 1983 tarihli 38+102 sayılı nüshasında yayımlanmış, arkadaşı Âtîf Bedir'in İlhamî Çiçek için yazdığı şiir.

SEMENDER

İlhami Çiçek'e...

Tanrım, üzengisine asıldığımız bulutlardan parçalanıyor aşklara geçiş gözlerimiz.

i

deniz tuzu kuşanan yaşamak yarasına
incinen çağın izine, güncel vebaya...
nasılsa teşne yağmurlar müje ıslatan
nasılda sıvıyor sesini bu çorak ıssızlığın
şebçerağ... çığlık çıksın kent damlarından.
"incinmesin diye sen, taşlara dikenlere..."¹
gölgesiz yürüdük ve öyle öptük güneşi
bu us oynatan keşmekeşte. ah intihar
nihan dokunuyor şiirin kasem vav'ına.
işleniyor müntehir, hüznün gergefinde

sevgi eylemsiz kalıyor, ruh sığınaksız mı?
yoksa O da mı öldü Tanrım, ateş susuz mu?
Tanrım, ölmesin... terkimizde köpek griliği su,
öteki ölüsü soluk alıyor gövdenin; phoenix
kül bilsin bizi, dipdiri şuleler içinde ses.
bir türlü duldası yok mu acının, söyle!
yeryüzünü soludum, sen semender tozunla
seretan kanatlandı uzağa, vesvese albenisi.
"biri gül yakmış olmalı ocakta.. genişlemiş dam"
ve kan bir kere soluklandı mı damarda,
kıyam emzirsin orman itina ile, şavk yürü
sandallara!!!

ii

susmaya güç yetiren maruf 'ölü kesit can'
durmadan katmerleşen kadim dilinde yankı:
"DIŞARI BİLE.. ABİ.. ÇIKARTM.."
yanılgı cüzamı aristokrat yüzünde yetkenin.
çağla konuşku çağla! ak dilinden ateşin
ha devlet bozuğu billur, ha kara veba
ha intihar alaşımı sığ vetirenin koruganı.
O ölüyor, lucifer suç akıtsın ins'in kulağına
anosh siyahlansın yazgı, sürklase bu buut
'iyi oyun' sıkıldı, kan göründü, 'sevgili ürktü'
artık şahsız natamam 'ebabil' kanatları
artık matsız şuaları ile 'adil infazlar'...

biz şimdi kime küselim, ya pusatsız
nehir neyi taşsın, uthra hangi bilsin
delta kimi kızsın, 'öfke ne dirilsin'
ağlamaktansa... simurg intiharı işte şimdi
ama sen dur ey kalbim, hatırla 'sabrı'
yeryüzüdesindir hala dur ve anla
sus sen de falcı, bakılarında büsbütün karmaşa
çocuğum büyüsün de öğrensin hıçkırmayı
öğrensün ve çılgığı: kapkara sulta!

iii

O öldü.
neonlarda bağlı bukağısı çözülüyor kentin
ve gök çözülüyor gizlice Tanrıdan: yağmur
gece çözülüyor alev gözünden semender'in
bakıyor -Tanrım O öldü mü?- nasıl da bakıyor
kan gözü ıhlamur bakıyor, ılgıt seher içinde
'iyi' bırakıyor kendini akıl hastanesinden avluya
tek celsede boşanıyor gökten yağmur
kavriyor gözleriyle şiirin kanı, ateşin ruhunu...
semender/şebçerağ/ çıkıyor kolaçana
her şey çözülüyor Rabbim ve sen hiç
sormuyorsun gövdemi hiç!

burada
bu cerbezede
sürekli kırılan...

iv

salatı vusta gitti gider ey semender
kim alsın bizi bu toynak cenderesinden
kim alsın bizi bu toynak cenderesinden
kim alsın bizi bu toynak cenderesinden

¹ O Sarı

"SATRANÇ DERSLERİ"

-İlhamı Çiçek için-

Surlarından giriyorum şehrine satrancın
Güneşi kikirdeyen kızlara sorarak
Kitap küfleri, kalem kırıkları, şiir eskizleri, buğday sarısı
Gibi sararmış ve ben yokum diyen yüzler arasından
işiyor taşların oyununda varlık olarak yokluğum
Bozulan büyüünde ölümün bir ezgidir gezinir dudaklarda
Âyin mesnevisi.

Ve satranç aslında şairlere yakışır fesleğenler ırgalandıkça
Ağır bir hüküm asılmış gönlümün burçlarına
Yıllar yılı kesik başımı saklamışım mahcup -örtülerle
Şadırvanlar, güvercinler dindirmiyor artık yüreğimdeki kabuklaşmış sızıyı
Kıyemeti bekler gibi yaşıyorum kendi kıyametim içinde
Mızıkamı, bir de isli lâmbamı alıp yollara mı düşmeliyim
Ah! Canım annem, kara inmiş gözlerini tütsülüyor buhurumeryemle
Hıçkırıklarla süslüyor gurbetin bir ucunda yazlarını, kışlarını
Uzak kaderler için merhametin kanatları kırık
Dili çözülmemiş odalar yaşlı.

Beyaz haberler midir beyazın açılış harikası
Hayretteyim şiirin gül hâllerini seçer oldum
Döne döne buzları kırıp ilâhî kuğular gibi
Suların üstünde baştan beri nisan ayını -yakılsam mı
Sen misin bilemem satranç zamanları uzandıkça uzaklığımın ağıtı
Karlı dağlar arkasına -yıkılsam mı
Kayalardan mucizevî sıçrayışlarla inerken bir geyik sürüsü
İlhami Çiçek diye işliyor ölümsüzlük kitabesini karelere
Hüsün tarzisi.

Atların adımları zehirli bir kılıç gibi düşüyor ruhuma
Leylâklar, zakkumlar arasından geçip ebedî hatıralarla
Mat olmak yok -kendi çıkmazında sür taşını esrik ve yalnız
Nergis saçlarına bahçevan ben olsam, kırağı çalmış gönlüme güneş sen
Umutsuzluğun şarkısı gibi bitiyorken akşamı gün -yalan dünya
Çınlasın, çınladıkça kavdan bir kuyudur ömrüm tutuşur bir çingıyla
Alev alır gövdem, bir vadi gibi hışırdar aşkın ve eşyanın şerhini
Durmadan, dumanlar içinde zikrederek lisân-ı hafî ile seni
Kâf-ı dil ankası.

Beni söylen beni ki kimim ben bu şi'rpençe atlasında
Şah çekmiş bir şair miyim İdris peygamber gibi söz tahtasında
Ey gül ruhlu sevgili! sürelim atları kaleye doğru bir sen ü bir ben
Ateş eşiğinde bir kader çiziyor taşların açmazına
Dil pâdişehi.

Kitapları açık bırakır gibi şahın önünü açıp gereksiz bir dokunuşla
Kör bir uçuşla ölüme gidiyorum kimseyle paylaşmadığım memnu ölüme ve ölüme
Uzaklara bakarak Tanrım, kendi ateşimi yaktığım uzaklara.

İsmail KARAKURT, *Mahrem Mecazlar, Hece yay., Ankara, 1999*

ZAAFİM VAR – 4

sevgilim benim, okunaksız su'yum
bana bahşettiğin acı var ya
yamacımda dursun o
kavuştağında dursun sonuncu şiirim
ışığını tanrıların cabbarca söndürdüğü
yıldızımın yanında
aklımı çelsin
hasadımı dağıtsın ömrü dağınıklara
vaad edilmiş toprağını **ilhami çiçek**'in

nilgün marmara'nın: o dünya sürgünü'nün sergüzeştini
anlatsın bana
debisini bir türlü boşaltamayan ırmağımın
kendini taştan taşa vurmalarından
yan anlamlar türetsin
yetinmesin bunlarla
pimi çekilmiş el bombası nasıl durursa
öylece dursun
mayakovski-lili brik sevdasının alnacında
pastoral bir sevinç gibi
bir eğretileme gibi neden olmasın
dünya'yı ateşe verdirmeye eğilimli

bana bahşettiğin acı
saklanacak unutmama
bayrakların devletlerin hilâfına
hararetle saklanacak
emek sarf edilerek elde edilmiş
her lokma ekmeğin, her yudum suyun
bizzat hatırasına
kalbimin arşivinde kayıtlı kalacak

sevgilim benim
haram dilbilgisi'nden helâl süzdüğüm
yamacımda dursun acı, cevval gideyim
başka bir aşkla çarpılmak için
-ötelirken beni dünya-

aşk'a ve ayrılığa zaafım var, anlasana!..

Bünyamin DURALI

İLHAMİ ÇİÇEK'İN ANISINA

hayır
intihar ettiğine
evet
ayrılığın yakıcılığına
ve acıya
hayır
umutsuzluğa kardeşim
bizim çocuklar böyle şey yapamaz
açık ve net söylüyorum yok gölgesi
hayır
şiddetli bir ünlemeyle

kara siyasanın malum etiketi
yapıştırılır cesedin göğsüne
faili kendisi ölenin ölümünde
azrailin görevine evet
senin azrailin olduğuna
hayır

perdelere seçemiyorum karanlık
yüzünü nasıl soldurdu zaman
haki rengin bulaşımını yüzündeki
-o beyaz taş oyuncusunu nerede
bulmalı
tutup üzengisinden öpüp koklamalı
bulduysan ne olur
bize de göster

haram
beşerin ayakbağı özgürlük bukağısı
-işlerin iyi gitmediğine-evet
senin kötü gittiğine hayır
kim ne derse desin

bilsinler
doğrudur ışığa koştuğumuz

Mürsel SÖNMEZ

HAZİRAN PARKI

ilhami çiçek'e..

I.

konuşlandık yaz mevsiminin en evhamlı
yaşının yirmi dokuzuna
tenimize sinmiştir ölümün terli kokusu
nefesleniyor ve dile geliyor şiirin şahı
yelelerinden acı sızan
huzursuz bir oyunun yorulmuş atı.

II.

bir diğer adı da yorgunluktur
haziran parkının.
dizelerimize giren mevsimin şair çocuğu
hiç silinmeyecek belleklerimizden.
haziranda satranç oynamanın tadı
hep dokunaklı ve ıssızdı
artık armağanıdır bize
sabrın mürekkebe dokuduğu satrancın
hesapta yoktu biteceği
maveraya açılan tayfaların
içten içe söylediği şarkı.

III.

alıp götürdü haziran parkının bekçisi
önde giden atlılardan en beyazını
bir üzengi bıraktı köşemize
topraktan nal izleri ve
at yelelerinden serinlik kaldı
artık
“haziran sancılı bir ülkedir kalbimize.”

Hüseyin KARACALAR

COMRADES – CANLAR

Let us not lose hope dear comrades
we could stil build barricades
even with pieces of our gangrened bodies
the dawn is just around the comer

(Translated by Mevlut Ceylan, 101Poems by 101Poets An Anthology of Turkish Poetry)

GÖRSEL ŞİİR

Cahid Efgan AKGÜL

YEREBATAN ŐİR AKŞAMI

“İlhami Çiçek Őirleri”

Düzenleyen: M. Lütfi Ően

Saat: : 19.00

Yer: Yerebatan Sarnıcı

Yerebatan Őir Akşamı'nda İlhami Çiçek'in Őirleri saat 19.00'da okunacak.

Milliyet, 14.01.2006

ÇİÇEK İLHAMİ

Poet (b. 1954, Oltu / Erzurum – d. 14 June 1983, Erzincan). He completed his primary and elementary education in Oltu. He graduated from Atatürk University, Faculty of Literature. His articles on folk literature were published in the local newspapers of Erzurum while he was a student at university. Afterwards, he worked for the review Edebiyat, which was directed by Nuri Pakdil, as a regular poet. His poem Otel Odası (The Hotel Room) came first at a poetry competition held by the review Adımlar.

In an article written about him, he was defined as “a poet who shows the conflicts and dilemmas of our time in his poetical structure with a fine sensitivity using not only our poetry tradition but also our traditional notions.” (Cumhuriyet, Yayın Dünyası)

WORKS (Poetry):

Satranç Dersleri (Chess Lessons, 1983), Göğekin: İlhami Çiçek'in Anısına (The Sky Harvest: In the Memoriam of İlhami Çiçek, selected poetry, 1991).

<http://www.kultur.gov.tr/EN/Yonlendir.aspx?17A16AE30572D313D4AF1EF75F7A7968506ACF58093CAB42>